

ప్రథమ పీఠిక

అర్యులారా !

ధన్వంతరి విజయమను నీపురాతన గ్రంథమును లోకోపకారార్థమును ద్రింపించి ప్రకటింపదలకొంటిని.

ఇందుగల యోగములన్నియును ప్రసిద్ధములును, వైద్యులకెల్లరకు సులభసాధ్యముగా నుండుటయేగాక ప్రతిపట్నములోను, పల్లెటో గ్రామములయందునుగల వైద్యేతరులుగూడ దీనిననుసరించి యాషధములన్నియు ప్రశస్తముగా తయారుచేసికొనుటకును, దీనివలన నమితమగు లాభమునుగూడఁ బొందుటకును వీలుగలిగియున్నది.

బసవరాజీయము, చింతామణి మొదలగు నుద్గ్రంథములెంతెంతయుపకారములుగా నున్నవో ఈగ్రంథమును, అంత యుపకారిగా నున్న ను గ్రంథము వెలయధికమయినచో సర్వజన సాధారణముగా విలుచుటకు వీలుండదనుతలంపుతో బహుస్వల్పక్రయమునకే చిక్కునట్లు ఏర్పరచియున్నాను.

ఈ గ్రంథము నాలుగాళ్వాసములుగా చక్కని వివరములతో వ్రాయబడియుండుటయేగాక, సుబోధముగా నుండునట్లు తాత్పర్యముగూడ వ్రాయబడియున్నది.

పఠిదినమును అనేకాషధములఁ దయారుచేయుచుండు వైద్యులకుఁ జెప్పవలసినది లేకున్నను నవీను లీయోగములంబట్టి యాషధములు చేయునప్పుడు రసవిషగంధకాదుల శుద్ధులుమాత్రము జాగ్రతగాఁ జేసిమఱియు వాడుకొనవలెనని కోరుచున్నాను.

ఇట్లు విధేయుఁడు,

కర్తా వేంకటరత్నము.

తృతీయముద్రణ పీఠిక.

1/1. శ్రీకృష్ణమాయామహాకావ్యము

భారత దేశసోదగులారా !

మన దేశమునఁ బూర్వము పెక్కండు వైద్యశాస్త్రనిపుణతవడ
సి అమోఘప్రయోగములగు నౌషధ రాజములను గ్రహించి స్వదేశసో
దగులకు దేహరోగ్యలబ్ధిని గలుగఁజేయు చుండెడివారు. తమతరువాత
నుద్భవించువారల కుపయుక్తములగు నటులననేక వైద్యగ్రంథ రచన
ముగూడఁ గావించిరి. ఇప్పుడాంగ్లేయ ప్రభుత్వశాకర్యములలో నొకటి
యగు ముద్రణాయంత్రసహాయమునఁ బూర్వవిరచిత వైద్యగ్రంథము
లలోననేకములు ముద్రితములయి బహుజనకరస్థములయి యులరుచున్న
వి. కాని గ్రంథ బాహుళ్యభీతిజేతను నిరక్షరకుక్షిత్వముచేతను పండితు
లుఁ బామరులు గూడ నా పుస్తకములవంకఁ జూడక స్వేచ్ఛావృత్తిని
వైద్యములు నడుపువారు పెక్కురుగలరు. అందుచేత వైద్యాపేక్షితు
లగు గృహస్థులకు మిక్కిలి చెడుగు సంభవించుచున్నది. ఈయోగివర్మ
డగు చినబైరాగిచే రచియింపఁబడిన యీ “ధన్వంతరివిజయ” మను
గ్రంథరాజము ప్రతిగృహమున నొక్కొకటి వెలసినచో నవిద్యువైద్యు
లనలని బాధతప్పటయేగాక స్వయముగా రోగరహితమును గావించు
కొనుట కీగ్రంథమే వైద్యుడుగానుపయోగపడును. ఇట్టి యుపయోగ
కరమగు పుస్తకమును బునర్ముద్రణలోనికిఁ దెచ్చిన కర్తా వేంకటరత్న
మొంత యుస్తుతిపాత్రుఁడు. కవిత్వమున నచ్చటచ్చట దోషములున్నను
విషయములు బాగుగా వ్యక్తీకరింపఁబడినవి.

ఇట్లు బుధవిధేయుఁడు,

కాశినాథుని వీరమల్లయారాధ్యుఁడు,

వ లూ రు.

ఓమ్.

శ్రీసద్గురవేనమః.

మ. ఆవనిస్త్యర్థ్యుల మృగకులందిదయతో నారోగ్యముక లోః బాం
ధపుండ్రయచ్చుచు దపుండ్రజేందియను మిత్రభాగితం బెంపొంది వేం
డివెలుగుంగల దయ్యమయ్యుం బరిపాటి స్వీతలాంఛనప్రదం
దభు నారాయణమూర్తి పోచెడిని నిత్యంబుక జగచ్చతుండై.

శ్లో॥ గురుర్భక్త్యాగురోత్తమ గురుదేవో మహేశ్వరః |
గురుస్సాక్షాత్పరబ్రహ్మ తస్మైశ్రీగురువేనమః॥

మంత్రము.

వివంగుణవిశేషణ విశిష్టాయాం శుభతిథౌ, గోత్రస్య, నామధేయస్య, ఆయు
ష్యాభివృద్ధ్యర్థం శ్రీసూర్యనారాయణ నమస్కారం కరిష్యేనమః.

శరీరేవర్తమాన వర్తిష్యమాన వాతపితృ కఫావృశే నానాకారణ బద్ధర,
క్షయ, కుష్ఠ, శూలాతిసార, పాండు, ధాతుక్షయ, వ్రణ, మేహ, భగంధరాడినమ
స్తామయ నిబహాణార్థం పారిపరనామాత్మక త్రయీమూర్తయే భాగవతేభాయా
నమోత శ్రీసూర్యనారాయణ నమస్కారంకరిష్యేనమః

శ్లో॥ శేష్యస్సహ నవితృకుండల మధ్యవర్తినారాయణ స్మరసిజాసనసన్నివిష్టః |
కేయూరవాక్ సుకరకుండలవాక్ కిరీటుహరి హిరణ్యవపుభృతశంఖచక్రః॥

శ్లో॥ భానూభానగ్రమార్తాండ చండరస్మిడికాకరః |

ఆరోగ్యమయ్యర్విజయంశ్రేయః పుత్రాంసేదేహిమే॥

శ్లో॥ ఆదిదేవసమస్తుభ్యం వ్రసీదమమభాసగ్ర | దివాకర సమస్తుభ్యం వ్రభాకర
సమోస్తుతే॥

మంత్రము.

మిత్ర, రవి, సూర్య, భాను, ఖగ, పూష హిరణ్యగర్భ, మరీచమేనమః |
ఆత్మవ్రదక్షిణనమస్కారాక నమర్పరామి॥

మూలము.

హ్రీం, హ్రీం, హూం, హేం, హ్రైం, హౌం, హ్రిః, శ్రీభాయాపద్మినీ
ఉషా నమోత శ్రీ సూర్యనారాయణ పరబ్రహ్మజేనమః॥ నమస్కారాక నమ
ర్పయామి॥

౧౦౮ సారులు జపము చేయవలెను.

విషయసూచిక

ప్రథమాశ్వాసము.

పుటసంఖ్య.

1 ఇష్టదేవతాస్మార్తనము	...	5
2 వంశానుక్రమణిక	...	6
3 అంతర్గతవిషయములు	...	8

ద్వితీయాశ్వాసము.

4 నాడీవివరము	...	9
5 వాతధాతుపరీక్ష	...	10
6 పైత్య	...	10
7 క్లేష్మ	...	11
8 ధాతుపరీక్షా నిషేధనమయములు	...	12
9 లంఖననిషేధము	...	12
10 ఔషధగర్హణము	...	13
11 పదమూడు సన్నిపాతములు ప్రవేశించువేళలు	...	13
12 సన్నిపాత ప్రవతకములు	...	14
13 సాధ్యసంధులు	...	14
14 సాధ్యసంధి దినప్రమాణములు	...	15
15 ప్రలాపసంధి	...	15
16 సంధిక	...	16
17 తాంద్రీకము	...	17
18 జిహ్వగము	...	17
19 కర్ణము	...	18
20 అసాధ్యసంధులు	...	18

21 శీతాంగము	...	19
22 అంతకము	...	20
23 రుద్ధాహకము	...	20
24 భగ్ననేత్రకము	...	21
25 రక్తకేష్టకము	...	21
26 కంఠకుబ్జము	...	22
27 అభిన్నకము	...	23
28 వాతజ్వరనిదానము	...	23
29 పిత్తజ్వరలక్షణము	...	24
30 కఫజ్వరలక్షణము	...	24
31 భూతజ్వరనిదానము	...	25
32 అజీర్ణజ్వరనిదానము	...	26
33 అభిఘాతజ్వరనిదానము	...	26
34 ద్వంద్వజ్వరనిదానము	...	26
35 అపథ్యదోషములు	...	27

తృతీయాశ్వాసము.

36 నవరత్నాధిపతులు	...	28
37 నవరత్నశుద్ధులు	...	28
38 నవరత్న భస్మయోగము	...	29
39 పాషాణశుద్ధి	...	29
40 నాభిశుద్ధి	...	30
41 నేపాళశుద్ధి	...	31
42 శొంతివగయిరాలశుద్ధి	...	31
43 పాదరసశుద్ధి	...	32
44 తాళకశుద్ధి	...	33
45 గంధకశుద్ధి	...	33

46	తామ్రశుద్ధి	...	34
47	పంచలవణశుద్ధి	...	34
48	గుగ్గిలముశుద్ధి	...	35
49	ఇంగువ, యవతొర, సజ్జాతూర, } సజ్జాకార, గజపిప్పళ్ళశుద్ధులు }	...	35
50	బంగారము శుద్ధి	...	36
51	నూతనభస్మము	...	36
52	రసభస్మగుణము	...	37
53	అభ్యుక్తభస్మము	...	38
54	సింధూరభస్మము	...	38
55	ఉక్కుభస్మము	...	39
56	ఖడ్గభస్మము	...	40
57	బంగారుభస్మము	...	41
58	కాంతభస్మము	...	41
59	కాంతసింధూరరసము	...	42
60	తాళకభస్మము	...	42
61	కాంస్యశుద్ధి	...	43
62	కంచుభస్మయోగము	...	43
63	వంగనాగముశుద్ధి	...	44
64	వంగసింధూరము	...	45
65	రజతభస్మయోగము	...	45
66	శుద్ధిచేసిన ఋంధకము నుపయోగించువిధములు		46

చతుర్థాశ్వాసము.

67	నూతికాభరణము	...	47
68	వాతరాక్షసము	...	48
69	ఆనందభైరవి	...	49

70	నన్నిహతభైరవి	...	49
71	వడ్డుణము	...	50
72	సూతాద్దిలోహము	...	51
73	వైష్ణవీరసము	...	51
74	మేహాంతకరసము	...	52
75	కాలకూటరసము	...	52
76	యోగినీరసము	...	53
77	లోహరసాయనము	...	54
78	ప్రతాపలంకేశ్వరము	...	55
79	కాంతవల్లభరసము	...	56
80	మృతోత్థాపనరసము	...	56
81	పూర్ణచంద్రోదయము	...	57
82	హేమరజతరసాయనము	...	58
83	వైత్యంతకరసము	...	59
84	హిరణ్యగర్భరసము	...	59
85	శ్రీలక్ష్మీనారాయణరసము	...	60
86	బ్రహ్మస్త్రరసము	...	61
87	రాజౌషధము	...	61
88	బాలసూర్యోదయము	...	62

శ్రీ

శుభమును.

ధన్వంతరివిజయము.

ప్రథమాశ్వాసము.

ఇష్టదేవతాప్రార్థనము.

నీ. శ్రీవిష్ణు సూరిని సేవజేయుచును శరణుజొచ్చితి నయ్య శంభునకును
బ్రహ్మదేవుని నెత్తు: ప్రార్థనజేసెద విష్ణునాయకుపూజ విడువకుండు
ధన్వంతరివదయన్ తప్పకొల్పెద మొక్కదశ్యులకు మోదమలర
నకలలోకకపుల నన్నతిజేసెద భారతిననుచాల బ్రస్తుతింతు

గీ. శబ్దశాస్త్రములు ఛందస్సు చడువలేదు! నమృతినను రక్షించు నెమ్మనమున
చిత్తగింపుము చుకవి శిష్యుముగను! వాక్కుదయచేయుమమ్మ యో వాణివేగ.

తా. శ్రీమన్నారాయణమూర్తిని సదా సేవజేయుచున్నాను.
ఓసాంబశివమూర్తి! నీకు శరణుజేయుచున్నాను ఓబ్రహ్మదేవనిన్ను
ఎల్లప్పుడును నేను ప్రార్థనజేయుచున్నాను. ఓవిష్ణుశ్వరుడా నీపూజ
విడువకుండఁ జేయుచున్నాను. అయ్యాధన్వంతరి తమపాదములు తప్ప
కుండ గొల్చుచున్నాను. ఓ అశ్వనీదేవతలారా తమకునేను మహాసం
తోషముగా మొక్కచున్నాను. నకలలోకములయందు వెలసియుం
డు ఓకవీశ్వరులారా మిమ్మునేను స్తోత్రములుజేయుచున్నాను. ఓసరస్వ
తీదేవి నిన్ను అనేకపిఠముల ప్రస్తుతిజేయుచుంటిని. శబ్దశాస్త్రములు
ను ఛందస్సును చదువుకొన లేదు. నిన్ను నమ్మియున్న నన్నురక్షించు
భారము నీదేనుమా నామనవి చిత్తగింపుమమ్మా ఓసరస్వతీదేవి నాకు
వేగమే శబ్దములు దయచేయగదమ్మ.

సీ. శ్రీయాంజనేయ మీచరణముల్ నమ్మితి నరగున రావయ్య శరణుశరణు
ఈవేళనీపూజ నెడబాయకున్నాను నరసనేయుండెను శరణుశరణు
శతయోజనముగల్గు శరనిధిదాటిన శంకరాంశోద్భవ శరణుశరణు
బ్రజశరీరనికొ వదలకకొల్తు విచారముల్ దీర్చుము శరణుశరణు

గీ. ఎన్నవశమె నీమహిమంబు లెవరికైన | వరమపావనవేగనా పాపములను
పారదోలుము రక్షించు వనతనయ | ఆదరింపుము నాతండ్రి ఆంజనేయ.

తా. శోభనయుక్తుడవగు హనుమంతుడా నీ పాదపద్మములు
నమ్మియున్నాను. వేగముగా రావయ్యా నీకు శరణుజేయుచున్నాను.
ఎల్లప్పుడు నన్నెడబాయకుండ నుండవలయును నూరు యోజనముల
దూరము గలుగునట్టి సముద్రముదాటిన నీవు ఈశ్వరాంశాసంభూతుడ
వుగనుక తమకు శరణుజేయుచున్నాను. వజ్రదేహముగలవాడవై వెల
యునిన్ను విడువకుండ పూజజేయుచున్నాను. చింతలడంగింపవలయు
నని నీకు శరణుజేయుచున్నాను. మీయొక్క ప్రభావము ఎవరును కను
గొనలేరు పావనమూర్తికవి నాపాపముల బారదోలవలసినది. ఓపావన
మూర్తిక వాయుకుమారుడా నన్ను రక్షింపవలసినది నన్ను దయచూ
డవలసినది. ఓ ఆంజనేయ.

2. వంశానుక్రమణిక.

సీ. శ్రీలక్ష్మీపురముతో చెలగుచునమముగా రానింపుచును సూర్య రావుపురము
బ్రాహ్మణక్షత్రియ వైశ్యశూద్రులుచాల పాడిపంటలుచేత భాగ్యురముగ
నాపురంబుననున్న యమరంగసూర్యుగ బాహుజిమల్కిజీ భ్రాతృతముగ
బహుకాలమునకును బాహుజిమరుడై యుదయించెనుకర్కండి యుద్విలోన

గీ. వేదగొల్లయుననుచును బేరుబెట్టి | పిలిచిరాతలీడండ్రిలు ప్రియముగాను
నరసముగ బెంచి నారయ్య వక్కగాను | ప్రజలునఁ తోషమందగా బ్రబలమయ్యె.

తా. శ్రీమహాలక్ష్మీపురముతో చెలగుచు నమముగా బ్రాహ్మ
ణులు చున్నటువంటి సూర్యరాయ పాలెములోను బ్రాహ్మణులును
రాజులును కోమల్లును శూద్రులును చాల పాడిపంటలును గలిగి ప్రకా

శించుచుండును. ఈ సూర్యరాయ పురములో కాపురమున్నటువంటి దూదేకుల బావాజీసాహెబు మల్కిజీసాహెబు యిద్దరు అన్నదమ్ములు ఒప్పుచున్నారు. కొంతకాలమునకు బావాజీసాహెబున కొకకుమారుడు పుట్టినాడు. బిడ్డలుబ్రతుకనందున గొల్లవాని పేరు వెట్టినారు. గొల్లడని పిలుచుచుండ వారును తల్లిదండ్రులును సమస్తమైనవారనునంతో షము పొందగాను ప్రఖ్యాతిగలవాడయినాడు.

సీ. గొల్లనామంబని కొద్దిసేయగ రాడు సోమతేజము మోము సాగఁగువాఁడు
సారసదళముల సరియైన సేతములో క్రమకభూజముబోలు గళమువాఁడు
ఇంద్రచాపముబోలు సింహైన కన్నెములో పొడవైన బాహులిం పొందువాఁడు
సవలైనివక్షము చక్కని దేహమ్ము పనమించుపాదములో బరగువాడు

గీ. విష్ణుడీ రూపుజేసెను వీనికెళుకు | దానధర్మములందును దాతకర్ణుఁ
డవ్వయవ్వలపాదంబు లతిరుదమున | పూజసేయుచు నున్నాడు పుణ్యడితడు.

తా. గొల్లవానిపేరునికొద్దిసేయవలదు. చంద్రునితో సమానమయినవాడు. తామరరేకులవంటి నేత్రములు కలవాడు. పోకవృక్షముతో సమానమైన కంఠముగలవాడు. ఇంద్రునివింటిబద్ధతో సమానమైన కనుబొమ్ముగలవాడు. పొడవైనచేతులవాడు నునుపై నటువంటిరొమ్ముగలవాడు. కాంతిగలిగినటువంటి పాదములు గలవాడు. విష్ణుమూర్తివనిరి. ఈరూపమును కలుగజేసినవాడు. ధర్మచూస కర్ణుడు అనిపించుకొన్నవాడు. తల్లిదండ్రుల పాదపూజచేసిన పుణ్యాత్ముడు.

సీ. పుణ్యాత్ముగొల్లకు పుత్రులిద్దరమ్మును పొడమితిమయ్యయీ పుడమిలోన
పేమిలోబైరాగి పేరును బెట్టియు పోషించినారు శుభోగములను
చడుపుశాస్త్రములును చదివెనునాయన్న యేమిచడుపును సేసెరుగలేడు.
వరిగ సుకకట చారిత్రచ్యయు సనుజూచి వైద్యయోగము దెల్ప వయినముగను

గీ. తెనుగుగాజేయుచునిదెల్ప తేజముగను | జెప్పమనగను జెప్పితి దెలఁగ జగతి
చిన్నబైరాగిచెప్పిన సీసములకు | తప్పలను దిక్కువారలే దలియుదండ్రు.

తా. పుణ్యాత్మడయిన గొల్లకు ఈమాఘ్యునిద్వరము ఓపుణ్యాత్మలార పుట్టినాము. ఈభూమియందుబిడ్డలుబ్రతుకనందున మాయుద్ధరికిని పెదబయిరాగి చినబై రాగియని పేర్లంచి మహాభోగముగా పెంచి నారు. చదువుశాస్త్రములు మాఅన్నగారు చదువుకొన్నవాడు. నేను చదువుకొనలేదు. ఒకనాటిరోజున శ్రీమహావిష్ణువు నన్నుజూచి వైద్యయోగమునుచెప్పినాడు. వయినముగా జెప్పుమనిరి గనుక చెప్పినాను. చినబయిరాగిచెప్పిన ఓసపద్యాలకు వీటిలోతప్పులు దిద్దినటునంటి వారు తల్లిదండ్రులు.

3 అంతరతవిషయములు.

సీ. మాతాతమాతండి మాజననముమీకు జనుబారజెప్పితి జగములోన
అయిదుప్రాణములు సప్తధాతువులును నవనిలోవ్యాధులూ యజుడు చేసె
వైకుంఠవాసుడు వైకుంఠ జన్మించె రుక్మదోషధమాట రూఢిగాను
ముగ్గురుమూర్తులు మూలమై దేశాన నాడుకయండిరి యఖిలమునకు

గీ. ఇన్ని కల్పించినారయ యలనుమీద | వారిమహిమెన్న యెవరికి వశము కాదు
గానరాకుండనున్నారు కలియుగమున | బుద్ధిచేతను చూడండి బుద్ధులుమీరు.

తా. మాతాతగారి జన్మమును మాతెండిగారిజన్మమును మాజన్మమును ఓమానవులారా తమతో చెప్పకొని యుంటిని. ఈ భూమియందు అయిదుప్రాణాలును ఎనిమిది ధాతువులును ఈ భూమియందున్న రోగాదులుబ్రహ్మదేవుడుచేసినాడు. శ్రీమన్నారాయణుండువైద్యుడై జన్మించినాడు. ఈశ్వరుడు ఔషధమైనాడు ముగ్గురు మూర్తులును మూలమునై అఖిలప్రాణములకుఆధారమైనానారు. ఇన్నికల్పనలచేసియున్నారు. ఈ భూమియందువారిమహిమలుఎన్నటకుఎవరికి వశము కాదు. ఎవరికిని కనుపించకుండ నున్నారు. కలియుగమున పెద్దలకు బోధపడును, తెలియనివారికి తెలియదు.

సీ. వసుధభిషజులు ధన్వంతరివిజయము వినరయ్యమీరును విన్నవమును.

నాలుగాశ్వాసము లోలిమైజెప్పెద ముందుమావంశము ముదముమీర

అష్టభాతువులును నఖిలరోగాదులు మరి ద్వితీయాశ్వాసమందు సరగ
శుద్ధులు భస్మముతో నూటిచూర్ణములు మూడవదానిలో ముఖ్యముగను
గీ. అన్నిరసములుగూర్చుక యాషభములు | నాలుగవదానియందును సతులుమీకు
ఆడరించుడి యీకథ నధిపులార! విష్ణుబైరాగితోబల్కె-విశదముగను.

తా. ఈభూమియందున్నటువంటి వైద్యులయినవారు ఈధన్వం
తరివిజయమును గ్రంథము వినరయ్యా మనవిజేయుచున్నాను. నాలుగు
ఆశ్వాసముల గ్రంథము జెప్పుచున్నాను. ముందుగా మావంశ మొక
యాశ్వాసము ఎనిమిదిభాతువులును సమస్తమునటువంటి రోగములు
ను రెండవయాశ్వాసములో చెప్పియున్నాను. శుద్ధులునుభస్మములును
యింకనుకొన్నిమార్గములును మూడవ యాశ్వాసమునఁ జెప్పుచున్నా
ను. సమస్తమైన రసాలును గూర్చుకొని ఔషధములుచేయుప్రకారము
లునాలుగవ ఆశ్వాసములో జెప్పుచున్నాను. ఓవైద్యులారా శరణుజే
యుచున్న నాకథయంతయు మీకు అనుకూలించవలయును. అనివిష్ణు
మూర్తి బైరాగితో బలికినాడు.

ఇది బైరాగి చేసిన ధన్వంతరివిజయమునఁ ప్రథమాశ్వాసము.

ద్వి తీ యా శ్వా స ము .

4. నాడీవివరము.

నీ అవనిలోవైద్యులౌ నందరువినరయ్య విన్నవ మొక్కటి వీనులలర
అష్టనాభ్యునుమీర లమరంగవీక్షించి యానతిసేయుడి యాత్మమునకు
సాధ్యకుసాధ్యమా నంకటమునురోసి యాషభంబిచ్చిన హరియుమెచ్చు
శాస్త్రయక్తముగాను నల్పనివైద్యుడు యమలోక వానియై యందెయుండు
గీ. నాడుమాటలునిజముగా నమ్ముడయ్య | తప్పగలిగినవారిని దండధరుడు
శిక్షజేయుచునున్నాడు శీఘ్రముగను | విష్ణుబైరాగితోబల్కె- విశదముగను.

సీ ధర్మాత్మలైనట్టి ధన్వ తరులకెల్ల మనవిజేసెదను సామాన్యలార
 వాతంబునకు క్త వనజాననుండును పీతాంబరుకురక్త పితృమునకు
 సరగశ్లేష్మమునకు శంభుంకురక్తము ముగ్ధురుమాత్తులు ముదముమీర
 నెనుబడినాలుగొ నెన్నికలక్షలు ప్రిణులకల్పించె ప్రిణులలర
 గీ. తెరలలో పలనూతుక తెలియకుండ ప్రితిమలాడింపుచున్నాడు ప్రిణికోట్ల
 తత్వవైద్యులకిది చును తధ్యమనుచు విష్ణుబైరాగితో జెప్పె విశదముగను.

5. వాతధాతుపరీక్ష.

సీ. వినరయ్యవైద్యులు విన్నవ మొక్కటి వాతధాతువుయొక్క వరుసమీరు
 ప్రథమాంగుళముక్రింద పరికించిచూచుడి యేకచిత్తము నెందిమీరు
 పుట్టలలోబ్రాకు భుజంగుంబగిదిని తాంబేలునగున తారుచుండు
 జలములలోనుండు జలవరంబనుజల్ల నాలుగురీతుల నడచునెపుడు
 గీ. తెలివిగాజూచువారికి తేటవడును శాస్త్రమొగునివైద్యులు నల్పరాదు
 మూఢవైద్యులకెప్పుడు ముక్తిలేదు విష్ణుబైరాగితో జెప్పె విశదముగను.

తా. వినరయ్యవైద్యులారామనవి వాతధాతువుయొక్క ప్రకారము మొదటివేలికిందను పరీక్ష జేసి యేకచిత్తము అనగా స్వస్థచిత్తమునజూచునది. పుట్టలలోబ్రాకు సర్పమువలెనగునవి తాంబేలునకు వలెనగునవితారుచుండును నీళ్ళలో తిరుగుచుండునటువంటి జలగవలెను ఈచెప్పిన నాలుగువిధాల నడతలనడుచుచుండును గ్రహించు కొనగల వారికి కనుపించియుండును శాస్త్రము చదువుకొననివారు వైద్యము నేయరాదు మూఢ వైద్యులకు బరలోకము లేదని విష్ణు బైరాగితో నెలవిచ్చెను.

6. పైత్య ధాతుపరీక్ష.

సీ ప్రియముగావినరయ్య పితృధాతువిధము పెద్దవేలికి క్రింద పెనగుచుండు
 మాండూకములవలె మునిమరినడిచును శీపికంబులుగాయు శీఘ్రిముగను
 పురుష కాకమునెట్లు పురుషుననెగయును లాభకవక్షియు లఘుతనుండు
 ఘనులైనవైద్యులీ గతులగ్రహించి యాషధమీయనాయువుచాలపెరుగు

గీ జనులతత్వంబుదెలియక నల్పువైద్యుఁడు | మాయమునకడనూతయు నతడెంతడు
నరకమున బడుచును వీరలరయతుదకు | విష్ణుబైరాగితో జెప్పె విశదముగను.

తా. సంతోషముగా వినరయ్యాపై త్యధాతువుయొక్క ప్రకారము మధ్యవేలిక్రిందను పెనిగా నడచుచుండును, కప్పవలె నెగసి యెగసి నడచుచుండును, ఆడుకోవెలవలె కూయు చున్నట్లునడచుచుండును, పోతుకాకి పురమువేసినట్లుగా నడచుచుండును, లకుముకిపక్షి వలె నడుచుచుండును. ఘనలైనవైద్యులు ఈప్రకారము నూహజేసి బోషధ మిచ్చినపక్షముకు ఆయుర్వృద్ధియగును. మనుష్యుల తత్వము తెలియకుండజేసిన వైద్యులు యమధర్మరాజు దగ్గరనుండెడు దూతలెటువంటివారో అటువంటివారే నరకములో నీమూర్ఖులైనవైద్యులు పడిపోవుదురని విష్ణుమూర్తి బైరాగితో చెప్పినాడు.

7. శ్లేష్మధాతుపరీక్ష.

గీ. శ్లేష్మధాతువుయొక్క శేష్టలు జెప్పెద చిన్న కేలికి క్రిందఁ జెలఁగుచుండు
గహన భూములనుండు గజగమనమ్మున మందునంచగతిని నుండునంద
ముగను శైలతలాగ్రమువయిని బురివిప్పి యాడుచున్న శిఖిచయంబుబోలు
కొత్తు రకోయని కోళ్ళుగ్రతుగ్రతున గూయుచున్నయా గురుతునదగు

గీ. వాతకఫపైత్యవర్గంబు వరుసగాను | హస్తమును నాభి చరణము లాసనమును
దేహములసూత్ర నేత్రముల దెలియుచునుచు | విష్ణుబైరాగితోబల్తె విశదముగను.

తా. శ్లేష్మధాతువు నడచు ప్రకారము కడవేలి క్రిందను నడచును. అరణ్యభూముల యందున్నటువంటియేనుగవలె నడుచుచుండును హంసవలెఅందముగా నడచును. పర్వతాగ్రమందుపురివిప్పి యాడుచున్నటువంటి నెమళ్ళు నాట్యములు చేయుచున్న ప్రకారమునడచుచుండును వాతమును, పైత్యమును, శ్లేష్మమును, హస్తమును, నాభియు పాదములును. ముఖమందును, శరీరమును, విరేచనము, అల్పాచమూనమును, కనులయందును, ఈవాతపైత్యశ్లేష్మాదులును, ఈచెప్పిన

యెనిమిదింటను నడుచుచుండును. మీరుని దానము చేసుకోవలసినదని విష్ణుబైరాగితో విశదపరచినాడు.

8 ధాతుపరీక్షా నిషేధసమయములు.

సీ. సాపాటు చేసియు స్నానంబు చేసిన గమలజాక్షులతోడఁగలసి యన్న
గల్లును ద్రాగిన గంజాయిదిన్నను కోళ్ళగుండిలులను గుడిచియున్న
ఉరగహంసము దిన్న నుపవాసమున్నను మండూకహంసంబు మరియుండిన్న
నెండను దిరిగిన నేర్చిననలసిన భూతంబుసోకిన భువిని జనులు.

గీ. ధాతువులువీరికెప్పుడు దబ్బరముగ । నాడుచున్నవి యిదియేమి యనుచుమీరు
దేహమీరితదని యెప్పు తెలియునునుచు । విష్ణుబైరాగితోబల్కె విశదముగను.

తా. భోజనముచేసిన, స్నానంబుచేసినస్త్రీలతో సంగమముజేసి యలసిన, కల్లుద్రాగిన, గంజాయిదిన్న. కోడిగుండెలుదిన్న, పాములదిన్న, ఉపవాసమున్న, కప్పహంసముదిన్న, ఎండనుదిరిగి యలసిన ఏడ్చిన, దయ్యముపట్టినవానికి ఈచెప్పిననడతలను నడిచినవారికి ధాతువులు దబ్బరలుగానాడుచున్నవి. ఈలాగుననున్నవని సంశయపడక వీరిశరీరము ప్రకృతియిట్టిదని యనుకోవలసినదని విష్ణుమూర్తి బయిరాగితోబలికెను.

9. లంఖననిషేధము.

సీ. కాంతకుగర్భిణి కనుపించునప్పుడు నతిసారమునుబట్టి యలయునాడు
నేత్రోర్దగముల చే నేర్చుచున్నప్పుడు ముదిమిగల్గియుచాల మూల్గునపుడు
వీర్యంబునప్పై విరిగిపోయిన యప్పు గ్రహణిబట్టినప్పుడు గ్రహకునపుడు
క్షయపాండువులచేత శ్రమవడునప్పుడు నుబ్బనంబును నెగ యూపిరియగు

గీ. నిట్టివేళను ధాతువు లింపుగాగ । నుండవని యాత్మనెరుగుచు నుండిమరియు
లంఖనము వీరినంచుట లాఘవమ్ము । విష్ణుబైరాగితోబల్కె విశదముగను.

తా. స్త్రీలుగర్భిణిబులై యున్నపుడును, అతిసారముపుట్టినపుడును, అలసినపుడును, నేత్రోర్దగములచేనేర్చుచున్నపుడును, ముసలివాడై

మూలుచున్నపుడును, వీర్యమువిరిగి పడిపోయినపుడును విరేచనములు పుట్టినపుడును, హంతులు వెళ్ళుచున్నపుడును, క్షయలు పొందురోగములప్పుడును, బాధకాలమపుడును, ఇటువంటి వేళల ధాతువులుయు క్తంబుగానుండవని మనమున నెరిగియుండి యీరోగులను లంఖనములుంచకూడదు. ఉంచిన పక్షమునకు రోగులకు వైద్యులకు ఆయాసమని విష్ణు బైరాగితో విశదముగా బలికినాడు.

10. ఔషధ గర్హణము.

సీ. నేత్రములో నీరున నెడలకయున్నను నేత్రములో నీరును నెడలుచున్న గళమున శ్లేష్మము గట్టిగానున్నను నాసికనన్న నైససునణగిన కన్నులకెవ్వరు కనుపడకున్నను కనుకొలుకులనల్పు గానబడిన నుమ్మివేయగ బోవ నుదరమువైబడ్డ కాళ్ళుతీపులుచాల గల్గియున్న

గీ. విసగబడకుండ మందమై వీరులున్న । వైద్యులైనట్టివారలు వయనముగను నిట్టిగుణములకొషధ మిడగవలదు । విష్ణుబైరాగితోఁబల్కి విశదముగను.

తా. కనులలో నీళ్ళు లేకపోయినను, నీళ్ళు మిక్కిలి వెళ్ళుచున్నను, కంఠమందు శ్లేష్మము కదలకయున్నను, కళ్ళకొలుకులు నలుపుగా కన్పించినను, ఉమ్మివేయబోయిన రొమ్ముమీదపడినను, కాళ్ళుచాలా తీపులుగానున్నను, చెవులు వినరాకయున్నను, ఇటువంటి గుణములు కనుపించిన పక్షముకు ఔషధమియ్యవలదని విష్ణుమూర్తిఁ బైరాగితో విశదముగా బలికినాడు.

11 పదమూడు సన్నిపాతములు, ప్రవేశించువేళలు.

సీ. ఆకలిలేమియు నావలింత తరుచు నరుచిజిహ్వాదురుచి యగుచున్న బరువుగామాటలు బలుకుచున్నను కన్నుల మంటలు కలిగియున్న బరువగుమీనును బాధయుతలగుప్పి చలికినిసూర్యక తలగుచున్న కన్నులుమానియు కలవరింపుచున్ను చేహతాపముచేత దెరలుచున్న

గీ. గుణములన్నియు జూచియు గురైరిగి | నిజముజగదాతువని యిదినిశ్చయముగ
నవనినెన్నికజేసిన యశముననుచు | విష్ణుబైరాగితో బలెగ్ర విశదముగను.

12 సన్నిపాతప్రవర్తకములు.

సీ. సన్నిపాతమువచ్చు సమయముల జెప్పెద బూరియరిసె గారి బుచ్చుకొన్న
చన్నిశ్చస్మానము చక్కగాజేయుచు చెలసంగమయు జేయుచున్న
భండూరమునాడు పచ్చిపిండియుదిన్న బిడ్డగల్గినయపు భీతిపడిన
అతిడుఃఖములచేత నలనటనిందింప వరుకైత్తిపెద్దగా బలుకున్న

గీ. అట్టితరిజూచి సందుల ననుసరించి | వీనిలో నారు సాధ్యముల విశదముగను.
నలవి కాకుండ నెవరికి నాయమొకటి | విష్ణు బైరాగితో జెప్పె వివరముగను

తా. బూరెలు అరిసెలు గారెలు ఇవిపుచ్చుకొన్నప్పుడు చన్ని
ళ్ళు స్మానము చేసినప్పుడు స్త్రీలతో సురతము చేసినప్పుడును ముట్టయిన
రోజున పచ్చిపిండితిన్నప్పుడును బిడ్డకలిగినపుడును. భయపడినపుడును
మిక్కిలి యెడ్చినప్పుడును అలసటపడి నిద్రపోయినప్పుడును పరుగెత్తిన
ప్పుడును పెద్దమాటలు ఆడినప్పుడును అట్టి సమయములుజూచి సందు
లు అనుసరించును. వీనిలో ఆరుసన్నిపాతంబులు సాధ్యములు. ఏడుస
న్నిపాతంబు లెవరికి సాధ్యముకావు.

13. సాధ్యసంధులు

సీ. చెలగుచుంబాడుచు చిరునవ్వునవ్వుచు చిత్రవిభ్రమునంధి శీఘ్రముగ ప
ళయములుబల్కు ప్రలాపసన్నియు మరినంధికసన్నియు సరనముగను
తంద్రగుణముగల తాండ్రుకసన్నియు జిహ్వకసన్నియు చింతజేయ
ఘనగుణములుగల కర్ణికసన్నియు ఆరుససాధ్యములవనిలోన

గీ. నిర్ణయముచేసే రావధ వర్ణమపుడు | హరిహరాదులకృతచేత సవనియండు
నితుమచుండెడి నివియారు ప్రబలముగను | విష్ణుబైరాగితో బలెగ్ర విశదముగను

తా. చిత్రవిభ్రముసన్నిపాతము చిత్రముగాసంగీతము పాడుచు
నవ్వుచుండును. ప్రలాపసన్నిపాతము ప్రళయములుబల్కును. సంధికస

న్నిపాతము సరసత్వముగలది. తాండ్రికసన్నిపాతము తండ్రగుణములు కలది. జిహ్వికసన్నిపాతము చింతజేయును కర్ణికసన్నిపాతము ఘనాధికమైనటువంటి గుణములుకలది. ఈ అరు సన్నిపాతములు సాధ్యమని బౌద్ధము ఇచ్చినపక్షముకు ఈశ్వరుడును, విష్ణువునువీరియునుగ్రహము చేతను బ్రతుకుచుండును, అని విష్ణుమూర్తికై బైరాగితో విశదముగా చెప్పినాడు.

14 సాధ్యసంధిదినప్రమాణములు.

సీ, చిత్తమవిభ్రమసన్నిచిన్నైరునిసరయ్య సంగీతములుపాడు చక్కగాను
దిక్కులుచూచుచు దిగులుపడుచుండు కన్నులుచూచుచు గదలకుతిడు
ప్రక్కనెప్పలటంచు పలుమారుదెలుపుచు వడిగ నేడ్చుచుండు వణకుచుండు
నిట్టట్టుచూచుచు నీల్లిలబడియుండు తత్తరపడుచుండు దగ్గుచుండు

గీ కడుపునెప్పయునుక వేళ గానుపించు! నేకవింశతిదినముల కెంచిచూడ
హరియొక్కప చేత తేలించు నవనియందు! విష్ణుబైరాగితో జెప్పె విశదముగడు.

తా. చిత్తవిభ్రమ సన్నిపాతానకుండగుణములు సంగీతములు పాడును, దిక్కులుచూచును, దిగులుపడుచుండును, కన్నులుచూచుచుండును, కదలకుండనుండును, ప్రక్కలునొప్పియని పలుమారుచెప్పుచు ఏడ్చుచు, వణకుచుండును, ఇటునటుచూచుచు చతికిలబడుచు తత్తరపడుచు దగ్గుచుండును కడుపునొప్పిచేత బాధపడుచు ఇరువది యొక్కదినములనొటికి రూఢిగాను శ్రీమహావిష్ణు దయచేతబ్రతుకునని బైరాగితో విష్ణుమూర్తికైవిశదముగా బలికినాడు.

15 ప్రలాపసంధి.

సీ. రహిప్రలాపకసన్ని శ్రవ్యాతిపిసరయ్య పిచ్చిమాటలుచాల వేలుచుండు
ఒక వేళ వాతంబు ఒక వేళవైత్యము శ్లేష్మంబువల్లగా జేయుచుండు
కాయంబుమిక్కిలికంఠముబారిండుచు తల నెప్పిగలిగియు దగ్గుచుండు

తా. తాపజ్వరముతోను తహతహపడుచుండు సంతలో దాహము నడుగుచుండు
వలుమారులేచుచు పల్కెత్తబోవుచు తరుచుమాటలు జెప్ప తప్పకుండ
గీ. మలముమూతము జరుగుచుండముగను బదియునాలుగుదిసముల బలమున నణగి
హరియుగ్మవచేత దేలించు నవనియిండు విష్ణుబైరాగితో జెప్పె విశదముగను.

తా. ప్రలాపసన్నిపాత ప్రభావము వేలవపుమాటలు చాలా
లుచుండును. ఒకసమయమందు వాతమును ఒకసమయమందు వైత్య
మును ఒకసమయమందు శ్లేష్మమును చల్లగా జేయుచుండును శరీరము
మిక్కిలి కంపమునొందియుండును తలనొప్పిగలిగియుండును. దగ్గుచుం
డును, తాపజ్వరమును అలసటపడుచుండును అప్పుడే దాహముపుచ్చు
కొనుచుండును ఉండియుండిలేచుచుండును. పరుగెత్తబోవుచుండును
మిక్కిలి మాటలుచెప్పచుండును మలమును మూత్రమును మందము
గాజరుగుచుండును పదునాలుగు రోజులనాటికి యీరోగానికి బలము
అణగును మహావిష్ణుదయచేత జీవించును. ఆనిబైరాగితో విష్ణుమూర్తి
విశదముగాజెప్పినాడు.

16 సంధిక.

సీ. సంధికసన్నియు చక్కగావిసరయ్య త్వగగత్వరగలేచి దాహమడుగు
దగ్గులుగలుగుచు దబ్బరలాడుచు నాడందఱినిజూచి నవ్వుచుండు
పుక్కిళ్ళకొలదిగా పూరించుశ్లేష్మము అగ్నితాకెననుచు నడలుచుండు
కడుపుబ్బయునుచాల కడుపునెప్పియుగల్గి యెగరోజుబుట్టియు నేడ్చుచుండు
గీ. భ్రాంతిచూర్తియు బడలిక బాధపడును సప్రసములనాటికి సన్నిపాత
మచ్యుతునిదయజీవించు నవనియిండు విష్ణుబైరాగితో బల్కె విశదముగను.

తా. సంధిక సన్నిపాతమునకుండు గుణాలు దవ్వుదవ్వువ లేచి
దాహము అడుగును దగ్గులుకలుగును దబ్బరలాడును అందరిని చూ
చినవ్వును అబద్ధములాడును నోటినిండ శ్లేష్మమువచ్చుచుండును వేడిగా
నున్నదని యేడ్చుచుండును కడుపుబ్బను నొప్పియు నెగరోజును కలిగి

యుండును ఏడుచుచుండును. ఆపేక్ష కలిగియుండును. మూర్ఖ కలిగి
యుండునుబడలికకలిగియుండును బాధపడుచుండును. ఏడురోజులనా
టికి, కూడజీవించుననివిష్ణుమూర్తిబై రాగితో విశదముగా బల్కినాడు.

17 తాండ్రకము.

సీ. తాండ్రక సన్నియు తప్పక వినరయ్య తంద్రపుగుణములు దగిలియుండు
పలుమారు బిలుచుచు పలుమాటలను బలుగు నాలుక పెదవుల నమలుచుండు
బిరుగుననిడియు బిడకలాగుండును దేహవిదాహమై దెరలుచుండు
విరివిగా కన్నులు వికసించియుండును నిర్విణ్ణుడైకంట నీరుగారు
గీ. తీటలనుబుట్టి దేహము త్రిప్పచుండు| పంచవింశతి కీసన్నిపరిహరించు
హరియ్యకృపచేత జీవించు నవనియందు| విష్ణుబహురాగితోబల్కెవిశదముగను.

తా. తాండ్రక సన్నిపాతమునకు ఉండుగుణములు తంద్రగుణా
లు కలిగి యుండును మరియుమరియు పిలుచుచుండును కొంఠెమాట
లు ఆడుచుండును నాలుకచే పెదవులు నమలుచుండును నాలుకబిరుసు
పడిపిడకలాగుననెండి చెప్పులేకయుండును. శరీరమువేదనచేత విదాహ
ముగానుండును నేత్రములు పెద్దవై మూతలు పడకుండయుండును పడి
చూచుచు మాటలులేకుండనుండును. కనులవెంట నీరుగారుచుండును
శరీరము దురదలుపుట్టి త్రిప్పచుండును. ఇరువది అయిదవనాటికి ఈ
సన్నిపాతము మానును. అనివిష్ణు మూర్తి బై రాగితో విశదముగా బ
ల్కినాడు.

18 జిహ్వగము.

సీ. జిహ్వగ సన్నియు జిహ్వయెండుచునుండు మాటలురాకను మణిగి యుండు
నాలుక పగిలియు నల్లగానుండును ముల్లుకలిగియు జిహ్వమూసెయుండు
నెగయార్థ నైమైచాల దిగులు పడుచునుండు తాపజ్వరముతోడ తారుచుండు
దాహము నధికమైతపాతహ పడుచుండు జ్వరము తీరముగాను జరుగుచుండు
గీ. నొకింతలు నెక్కిళ్ళు నొగినివచ్చు| పదియునారు దినములకు పరిహరించు
హరియ్యకృపచేత జీవించునవనియందు | విష్ణు బైరాగితోబల్కెవిశదముగను.

తా. జిహ్వగ నన్ని పాతమున కుండు గుణాలు-జిహ్వ యిగురు చుండును మాటలురాకుండ నూరకే యుండును నాలుక పగిలి నల్లబడి ముల్లుగలిగి జిహ్వ మూసికొనియుండును ఎగయూపిరిచేతను అలసట పడుచుండును. తాపజ్వరముచేత తారులాడుచుండును దాహము అధికముగాద్రాగుచుండును. జ్వరము తీవ్రముగా నుండును ఓకిలింతలును ఎక్కిళ్ళును వచ్చుచుండును. పదునారురోజులనాటికి యీసన్నిపాతము పరిహరించునని విష్ణుమూర్తి బైరాగితో విశదముగా బలికినాడు.

19 కర్ణికము.

శ్రీ కర్ణిక నన్నియు ఘనులారవిసరయ్య ప్రచురంపుగుణములు ప్రబలుచుండు కిక్క-డొక్క-యుదోకు నెడలకయుండును కళ్ళనుష్పల చేత కలకవదును రెండువీనులక్రింద రెండుచిల్లులువేసి తీపుచేతను తలత్రిప్పచుండు నిద్రబట్టక తాను నిలుకడదప్పియ శోభ కాగలుశ్వాస సోలుచుండు గీ, వాతచైత్యంబులెప్పుడు వదలకుండు | మూడుమాసంబులకుదాక మూల్గుచుండు హరియుగృహచేత జీవించు నపరిణండు | విష్ణుబైరాగితోబల్కె విశదముగన.

తా. కర్ణిక నన్ని పాతములకుండుగుణాలు ప్రబలమైనటువంటిగుణాలు కన్పించును. ఇకకడుపులో ఆర్చుటయును కళ్ళుకలిగి నొప్పిగా నుండును. రెండుచెవులదరిని రెండుబిళ్ళలువేసి బాధచేతను శిరస్సు త్రిప్పకొనుచుండును. నిద్రబట్టక నిజబుద్ధితప్పియుండును శోభలును, కాసలును, శ్వాసలును, వాటిచేతను స్రుక్కుచుండును. వాతమును వైత్యమును ఈరెండును వదల కుండును. మూడు నెలలు దనుక కణ్ణికసన్నిపాతము వదలకుండ నుండును. అనివిష్ణుమూర్తి బైరాగితో విశదముగాఁ బలికినాడు.

20 అసాధ్య సంధులు.

శ్రీ. చిత్తంబు చెదరంగ శీతంబు గ్రుంగించి శీతాంగముననేగు శీఘ్రముగను అంతకసన్నియు హతమని తెలియఁడి రుద్రాహసన్నియు రుత్తయగును

భగ్ననేత్రపునన్ని భంగముగావుండు రక్తేష్టివేంజేయు శత్రుశివించి
కంఠకుబ్జకనన్ని గళమునులిగబట్టి కదలకుండ గ్రాసాతికడకుజేర్చు

గీ. అపదలుజెంది యాభిణ్యమంతమగును. హరిహరాదులకిమియును నారునుకటి
సాధ్యములుగావు జనులకుసాధ్యమవును. విష్ణుబైరాగితోజెప్పె విశదముగను

తా. మనస్సు చెదిరిపోవులాగున దేహము శీతలమైశీతాంగ స
న్నిపాతము వెనలిపోవును. అంతకనన్నిపాతము హతమని తెలియ వల
సినది. రుద్ధాహనన్నిపాతము రుత్తియగును భగ్ననేత్ర సన్నిపాతము
భంగముచేసిపోవును. రక్తేష్టిసన్నిపాతము వెళ్ళునదినిజము. కంఠకుబ్జక
సన్నిపాతము గొంతుక గట్టిగాబట్టుకొని ప్రాణము దీసివేయును. అభి
ణ్యసన్నిపాతము మహా అపత్తునుజెంది హతమైపోవును. విష్ణుకును
ఈశ్వరునకును ఈయేడు సన్నిపాతములుసాధ్యముకానివి అనివిష్ణుమూ
ర్తి బైరాగితో విశదముగా బలికినాడు.

21 శీతాంగము.

నీ శీతాంగసన్నియు శీఘ్రులు వినుండయ్య యతివైత్యదేహమై యలరుచుండు
వాంతిగల్గుచుండు వడిగమూర్చిల్లియు వదలకుండగ చాల వదలకుండు
వేసినకాల్చెయ్యి వేసినప్రేయండు నెక్కిళ్ళు వచ్చు నెడవకుండ
కుతికలో క్లేష్టము కుటిలమైయిండును దాహమునెగరోజు దగ్గుచుండు

గీ. వీనులకు మాటలేమియు వినఁగరావు । హరిహరాదుల కీసన్నియలవికాదు
వక్షమగునాటికిరోగి ప్రాణివిడుచు । విష్ణుబైరాగితోజెప్పె విశదముగను.

తా. శీతాంగసన్నిపాతములకుండు గుణములు శరీరముశీతలమ
యి యుండును. వాంతివెళ్ళుచుండును. మూర్ఛగలిగియుండును. వణ
కుచుండును. కాళ్ళుచేతులును ఎలాగువేసినవిఅలాగేయుండును. ఎక్కి
ళ్లువేగముగా వచ్చుచుండును గొంతుకలో క్లేష్టము కదల కుండ
నుండును. దాహముగలిగియుండును. ఎగరోజునుదగ్గుగలిగియుండును
చెవులకు మాటలు వినరాకుండును. హరిహరాదులకు ఈసన్నిపాతము

అలవికాదు. పదునేను రోజులనాటికి యీరోగి ప్రాణము చాలించును అని విష్ణుమూర్తికి బయిరాగితో విశదముగాఁ బలికినాడు.

22 అంతకము.

నీ అంతకసన్నియు నాశ్చర్యమువినుండి కాఁబునెప్పటి కాంతినుండు సగునందుల నెప్పి చాలగచుండును కాళ్ళుతీపులు వెట్టు ఘనముగాను ఒడలు చీదరదోచు సౌషికయుండడు తరుచుచాంచల్యము దగులుచుండు తంద్రగలుగుచుండు తావంబువచ్చియు మలముబంధించియు మందముగను గీ. కనులు పునగట్టి నీరొగి గారుచుండు ! హరిహరాదులకీనంధియలవికాదు వదిలినయ్యల కీనంధి ప్రాణివినుచు ! విష్ణుబయిరాగితోఁ జెప్పె విశదముగను.

తా. అంతక సన్నిపాతమునకుండు గుణములు- ఎప్పటివలెనే కాంతిగలిగియుండును. కీళ్ళసందున చాల నొచ్చుచుండును. శాళ్ళు మిక్కిలిగా తీవ్రత్వముచుండును. ఒడలుచీదరదైఁబికి లేకమనస్సు చంచల మగుచుండును. తంద్రగలిగియుండును. తాపముగలిగి యుండును. మలబద్దముచేసి మందముగానుండును. నేత్రములు పునగట్టినిరు గారుచుండును. హరిహరాదుల కీనన్నిపాతము అసాధ్యము పదిరోజుల నాటికి యీరోగిప్రాణము చాలించును. అని విష్ణుబయిరాగితోఁ బలికెను.

23 రుద్ధాహము.

నీ రుద్ధాహసన్నియు రూఢి గావినరయ్య నాహంబుబుట్టియు దగ్గుచుండు మతిభ్రమ మోహించు మరిమరియేడ్చును కుత్తుకెండెననుచు కుములుచుండు నెక్కిళ్ళచేతను బొక్కుచుచుండును పేలేపమాటలు పేలుచుండు మలసూత్రములురెండుమలినముగ జరుగు సునటరొమ్మన చెమ్మనునలుచుండు గీ. జాముకొకరీతిగానుండు జాడ్యములను ! హరిహరాదులకీనంధియలవికాదు వింశతిదినములకురోగి విడుచుప్రాణి! విష్ణుబయిరాగితోఁ జెప్పె విశదముగను.

తా. రుద్ధాహసన్నిపాతమునకుండు గుణములు దగ్గును దాహమును గలిగియుండును. మతిభ్రమచేతను మోహించి మరిమరియేడ్చు

చుకంతము ఇగురుచున్నదని దుఃఖిపడుచుండును. ఎక్కిళ్ళు విస్తారము చేతను బాధపడుచుండును పేలీలపములు పేలీలుచుండును. నులము మూత్రము మందముగా జరుగుచుండును నోసటను రొమ్మునను చెమట యోడుచుండును. జామునకు ఒక్కొక్కరీతిగా సంకటముండును. హరిహరాదులకీసన్నిపాతము అసాధ్యమని యిరవయి రోజుల నాటికి యారోగిప్రాణములు చాలించుచునని విష్ణుమూర్తిః బైరాగితోవిశదముగా బలికినాడు.

24 భగ్ననేత్రకము.

సీ. భగ్ననేత్రపునంధి బాగుగావిశరయ్య కళ్ళుచాచియుచూపు గానకుండు
నేత్రముల్ నీరును నెరిగియ్యుచుండును పెక్కు చూటలుచాలపేలుచుండు
కంపరమొండుచు కలవరింపుచుండును కన్నులు మూసియు కలతపడును
అక్రమవాక్యములాడుచుండును మూత్రమువిడుచుచు మూల్గుచుండు
గీ. అంతకంతకుజాడ్యము నధికమగును హరిహరాదులకీసన్నియలవికాడు
విడుదనములకీరోగి యెడలుచాగి; విష్ణుబైరాగితోబల్కె విశదముగను.

తా. భగ్ననేత్రపు సన్నిపాతమునకుండు గుణములు, నేత్రములు చాచిచూపు కనుపించకుండ నుండును కనులనీరు కారుచుండును. శరీరము కంపరము కలవరింతలును కలిగియుండును. నేత్రములు మూసికలతపడును. అక్రమపునూటలు అడుచుండును అల్పాచమానము చేయుచు మూల్గుచుండును. రోజునకు రోజు సంకటము అధికముగా అవును, హరిహరాదులకు ఈసన్నిపాతము అసాధ్యమని యేడు రోజులకు యారోగి ప్రాణము చాలించునని విష్ణుమూర్తిః బైరాగితోవిశదముగా బలికియున్నాడు.

25 రక్తకేష్టకము.

సీ. రక్తకేష్టపునన్నిరాణింపువినుండయ్య మూర్ఛచేపడిగను మూల్గుచుండు
తరుచుగారక్తము తలవాకిటగనడు నాసికవెంటను నడచుచుండు

భగవంతుని ముఖమున కొన్ని బ్రబలతబల్కును ఎకిళ్ళువాంతియు నెడలుచుండు
తీవ్రపుష్పరమును తివ్వనుతిక్కయు వెనను నూరిగురును విస్తరించు
గీ. నిన్ని గుణములుదీనిని విడువకుండు! హరిహరాదులకీనన్ని యలవి కాదు
వదిదిన మ్మలకీరోగి పాణివిడుచు! విష్ణుబైరాగితోబల్కు విశదముగను.

తా. రక్తేష్టి నన్ని పాతమునకుండు గుణములు మూర్ఖపోవు
చుండును. మూలుగుచుండును. విస్తారముగా నోటివెంబడి ముక్కు
వెంటను రక్తము వెళ్ళుచుండును. అబద్ధములాడుచుండును. ఎక్కిళ్ళను
వాంతులును వెళ్ళుచుండును. త్వరితమయిన ఉష్ణమునుతిప్పను, తిక్క
నునోరిగురును విస్తారముగానుండును. హరిహరాదుల కీనన్ని పాతము
అలవికాదనియు, వదిరోజులనాటికి యీరోగి పాణియు వదలునని
విష్ణుబైరాగితోపలికెను.

20 కంఠకుబ్జము.

గీ. కంఠకుబ్జమునన్ని గతిమీరువినరయ్య మెడయుకుదియబడు మెదలకుండ
కడుపులోగుండ్రించు కంఠర మొందుచు వడిగవడిగ వాంతి వచ్చుచుండు
వేగముగా చాల వెడలునెక్కిళ్ళును తల నెప్పిచేతను తరుచునేళ్ళు
కనులనీళ్ళునుగారు కాయముతిప్పునై మూర్ఖచేమెదలక మణిగియుండు
గీ. దాహమడుగుచునుండును దగ్గుచుండు! హరిహరాదులకీనన్ని యలవి కాదు
వరగవడుమాదురోజుల పాణివిడుచు! విష్ణుబైరాగితోబల్కు విశదముగను.

తా. కంఠకుబ్జక నన్ని పాతమునకుండుగుణములు. మెడకుదియ
బడి మెదలకుండగనుండును. గర్భములోగుండ్రంపుచేతను శరీరముగగు
ర్పొడుచుచుండును. తరుచుగా వాంతి వెళ్ళుచుండును. ఎగరోజునుమి
క్కిలి ఎక్కిళ్ళువచ్చును. శిరస్సునొప్పిచేతను రోదనవహచేయుచుండును
నెత్రములవెంట నీళ్ళు కరుచుండును. శరీరము తీపుతీయుచుండును.
మూర్ఖపడిమెదలకుండ నుండును. విస్తారము దాహము పుచ్చుకొను
చుండును. దగ్గు గలిగియుండును. ఈనన్ని పాతము హరిహరాదులకు

అలవికాదని పదుమూడు రోజులనాటికి ప్రాణముతీసివేయునని విష్ణువై
రాగితో విశదముగా బల్కినాడు.

27. అభిన్నకము.

- సీ. ఆభిన్నసన్నిదౌ నాగతివిసరయ్య తాపబుతంద్రముఁ దగిలియుండు
నిన్నత్యదేహమై నిద్రపాపుచునుండు మందఁబుబుట్టియు మణిగియుండు
ఆతికష్టపడుచుండు సతిరోజుచుండును దృష్టాతిశయమునఁ దేలుచుండు
దోషజ్వరముతోడ దోరుచునుండును దేహంబు నెప్పిచేఁ దెరలుచుండు
- గీ. శ్వాసగలుగుచునుండు నిశ్వాసములును | హరిహరాదులకీసన్నిహులవికాదు
వక్షమగునాటికీరోగి ప్రాణివిడుచు | విష్ణుబయి రాగితోబల్కి విశదముగను.

తా. ఆభిన్నక సన్నిపాతమునకుండు లక్షణములు. తంద్ర కలిగి
యుండును. దేహమునిస్సత్తువై నిద్రయధికము గానుండును. మందము
గా మాటలాడుచుండును. మిక్కిలి యెగరోజుచేతను కష్టపడుచుండు
ను. ఆకలి అతిశయము చేతను తూలుచుండును. దోషజ్వరముచేత
దోరలుచుండును. శరీరమునొప్పిచేయుచుండును. శ్వాసలును నిశ్వాస
లును, వచ్చుచుండును. హరిహరాదులకీ సన్నిపాతము అలవికాదని
పదునేనురోజులనాటికి యీరోగి ప్రాణముచాలించునని విష్ణుమూర్తి
బయిరాగితో విశదముగా బలికినాడు.

ప. ఈయేడుసన్నిపాతములు అసాధ్యములని వైద్యులెఱుంగునది.

28 వాతజ్వరనిదానము.

- సీ. వాతజ్వరంబును వరుసగావిసరయ్య నల్లగాముఖమును నలరుచుండు
తిమ్మిరిగల్గియు తీటతానుచునుండు దాహమధికముగ తాగుచుండు
సన్నపుచెడుటలు సర్వాంగముననుండు పెదవులు నెండియు పేలుచుండు
మలముఁబిండియు మందమైయుండును చక్కగా జ్వరమును జరుగుచుండు
- గీ. మలమునల్లగఁబడుచుండు మందముగను | విడుచుమూత్రము తెల్లగావిస్తరించు
మాటలు నపునులైయుండువుంచిగాను | విష్ణుబయి రాగితోబల్కి విశదముగను

తా. తాపజ్వరమునకుండు గుణములు—ముఖము నల్లబారియుండును. తిమ్మిరిబారియుండును, తీటగలిగియుండును. దాహము విస్తారముగా వుచ్చుకొనుచుండును. సన్నపుచేమటదేహమంతకలిగియుండును, పెదవులు ఆరి పగిలియుండును, విరేచనము బంధించి మందగతిగానుండును, జ్వరముగలిగియుండును, విరేచనము నల్లగా వెళ్లుచుండును. అల్పాచమానము తెల్లగాపడుచుండును. మాటలు మంచిగానేమాట్లాడును అనివిష్ణుమూర్తి బయిరాగితో విశదముగాబల్కినాడు.

29. పిత్తజ్వరలక్షణము.

సీ. పిత్తజ్వరగుణము ప్రియముగా విసరయ్య అతిసారముననిద్రయల సటయును
పచ్చవైయెర్రలై పడుమాత్రముమలము పక్రపుమాటలు పదగుచుండు
దాహమధికముగ వ్రాగుచునుండును ముడువాంతియు వెన్క—మూర్ఛవచ్చు
మనజులజూచియు మదపుమాటలుబల్కు నూరుచేదైయుండు నూరువాడు
గీ. పసపుచాయను నేత్రముల్ పరగుచుండు | పెద్దమాటలు తరుచుగాప్రేలుచుండు
హస్తమును నాభిత్రివైయూడుచుండు | విష్ణుబయిరాగితో విశదముగను.

తా. పిత్తజ్వరమునకుండుగుణములు. అతిసారమును, నిద్రను, అలసటను కలిగియుండును. మాత్రమును, మలమును, నెఱ్ఱగానైన, పచ్చగానైనపడును. చెడుగుమాటలు ఆడుచుండును దాహముమిక్కిలిపుచ్చుకొనును, ముందుగావాంతివెనుకీమూర్ఛయునువచ్చును. క్రజలనుజూచి మదిండినమాటలు ఆడును. నోరు చేదును ఎండియుండును)ములు పసుపుచాయగానుండును పెద్దమాటలు ఆడు చుండును. చేతులయందునునాభియందును త్వరితముగా ఆడుచుండును. అనివిష్ణుమూర్తి బయిరాగితో విశదముగాబల్కినాడు.

30. కఫజ్వర లక్షణము.

సీ. కఫజ్వరమును మీరుక ర్ణాతో విసరయ్య అన్యబు తెల్లగా నమరియుండు.
దేహముబుజ్జలియును తెలియకయుండును. తానయ్యశ్శానయుం గలిగియుండు

అరుచిగుణములు నావలించుటబుట్టు తిక్కయు తిరుగకుండు
కలవరింబులో నెప్పి కలవరింపులుగల్గి పునీకట్టి కల్లను పొనుకుచుండు
గీ. తెలుపువారిని మలము త్రముల తెఱంగు | నాలగ్నపైసీళ్లు నెవ్వకునడచుచుండు
హీనస్వరమును నైయుండు హిక్కయుండు | విష్ణుబైరాగితో జెప్పె విశదముగను

తా. కథజ్వరమునగా శ్లేష్మజ్వరము దీనిగుణములు ముఖముతె
ల్లగానుండును. శరీరముయొక్క చలిని యెఱుంగకయుండును కాసలు
ను శ్వాసలును కలిగియుండును అరుచిగుణమును ఆవలింతలును కలిగి
యుండును తిక్కయు తీటయు వదలకుండ నుండును గొంతులో నొ
ప్పియు కలవరింతలును కలుగును నేత్రములు పునీకట్టి పుణికింతలుగలిగి
యుండును తెల్లని మలమును మూత్రమును పడుచుండును నాలుకమీ
దనీరు కారుచుండును స్వరహీనమైయుండును. హిక్కగా నుండును
అనివిష్ణుబైరాగితో విశదముగా బల్కినాడు.

34 భూతజ్వరనిదానము.

గీ. భూతజ్వరంబును బుధులొక వివరయ్య వెట్టిమాటలబల్కు వెతల నెరిచు
ఆన్నంబుకైచాల యావేక్షవడుచుండు వీవనకైకన లో విరిసియుండు
పాడుచునాడుచు వసినీద్రబోవుచు వరివరివిధముల బలుకుచుండు
విరివైనజ్వరముచే విడువక పుణుకుచు అవసర్యులు లొకొన్ని యాడుచుండు
కేక వేయుచునుండును కెల్వచునుచు ! పరువులెత్తగ బోవును వట్టుకొన్న
పట్టుకొరుకుచునుండును పతచుగను | విష్ణుబైరాగితో బల్కె విశదముగను.

తా. భూతజ్వరమునకుండు లక్షణములు వెట్టిమాట లాడును.
వెతలబడును భోజనముమీద కోరికగానుండును. నేత్రములుపెద్దవిగా
విరిసియుండును పాటలుపాడుచు ఆడుచునిద్రబోవుచుండును అనేకము
లుపలుకులుపలుకుచుండును. విస్తారమయినజ్వరము చేతనుపుణికింతలు
ఆడును. అవసర్యపుమాటలు ఆడును కెల్వకెల్వనకేక వేయుచుండును
వట్టుకొన్నగాని పరుగెత్తబోవును దంతాలు కొరకును అనివిష్ణుమూ
లక బైరాగితో విశదముగా బల్కినాడు.

33 అజీర్ణజ్వర నిదానము.

- సీ. లలితజీర్ణజ్వర లక్షణమువినుడి దగ్ధత్రికణపడి దగ్ధచుండు
ఎక్కిళ్ళువాంతియు నెడలుచునుండును వడిగాను జ్వరమును వచ్చుచుండు
గడియగడెకు కర్చు గట్టిగానున్నును దీవనలేకను దిగులువడును
వలుము వచ్చును వరుణిపుచులేన్ను కాళ్ళుతీపులుచాల ఘనముజెందు
గీ. మలముకొద్దిగ జరుగును మందముగను | గట్టుగుట్టుగనుండునుగర్భమంత
ఇన్నిగుణములుదీనికి నెడలకుండు | విష్ణుబయిరాగితో బల్కె-విశదముగను.

తా. అజీర్ణజ్వరమునకుండు లక్షణములు వెక్కి-వెక్కి వడుచుద
గ్ధచుండును ఎక్కిళ్ళును వాంతిలును వెళ్ళుచుండును. కడుపులోగట్టు
గట్టుమునుచుండును ఇటువంటిగుణములు ఈయజీర్ణమున కుండునని వి
ష్ణుమూర్తిక బయిరాగితో విశదముగా బల్కినాడు.

33 అభిఘాతజ్వర నిదానము

- సీ. పురములో నైడ్యలు పూజులు విసరయ్యెద్దరోదనగాగ పేలుచుండు
వనిచేయవలసిన పడివడినడచినసభిఘాతజ్వరమునుసంసరించి
దానికి గుణములు దాహవిదాహముల చేమటదేహమున జరుగుచుండు
అస్పతింబులెప్పుడు నాడుచునుండును కాయమెల్లను నెప్పి కలుగుచుండు
గీ. వనితమీదనుభ్రాంతియు నడలకుండు | శీతాన్నముమీదను చింత చేయు
గుణముహీనమునైయుండు గురుతులేక | విష్ణుబయి రాగితో బల్కె-విశదముగను

తా. అభిఘాతజ్వరమునకుండు లక్షణములు మిక్కిలియేడ్చినను
పనిచేసియలసినను దురుసుగా నడచినను అభిఘాతజ్వరము అనుసరిం
చును. దాహమును విదాహమును దేహమంతట చేమట గలుగును.
కల్లలాడుచుండును. శరీరము నొచ్చుచుండును స్త్రీలమీద కోరిక
యుండును. చల్లిఅన్నమమీద వాంఛయుండును. గుర్రెరుగక బుద్ధి
హీనముగలుగును. అనివిష్ణుబయిరాగితో విశదముగా బలికినాడు.

34 ద్వంద్వజ్వర నిదానము.

- సీ. త్వరగానువినుడయ్య ద్వంద్వజ్వరగుణంబు చలియునుజ్వరమును సంభవించు
కాళ్ళుచేతులుపట్టి కట్టినట్టుండును కరపాదములకును గల్గుమంద

అతిసారము చేసి చలినిద్రపోవుచు ముఖము కడుపు కాళ్లు ముడుచుచు
దేహము తెల్లనై దాహము పులకించు అవస్థ కలుగజేయు నావలించు
గీ. తలను నెప్పియు తాపము తరుచునుండు! కడుపుకుట్టుచునుండును కష్టపడును
గోళ్ళు రెప్పలరక్తములో గొట్టిపోవు! విష్ణుబైరా: తోబలెక్కి శివముగను.

తా. ద్వంద్వజ్వరగుణములు చలియునిద్రయు అధిముగానుం
చును కాళ్ళను చేతులునుబట్టి కట్టివేసి నట్టుగా నుండును కాళ్ళు చేతులు
డుంటలుగానుండును. అతిసారమును నిద్రయుచుకట్టును ముఖమును
కడుపును కాళ్ళనువాచును. శరీరము తెల్లగాపాలియుండును దేహ
ము పులకరించుచుండును అవక్రపుచేష్టలు చేయుచుండును అవలించు
చును. తలనొప్పియు తాపము విస్తారముగానుండును గర్భము కుట్టు
చుండును కష్టపడుచుండును, గోళ్ళనుకను రెప్పలను రక్తము లేకయుం
డును అని విష్ణుమూర్తిక బైరాగితో విశదముగాబల్కినాడు

శివ అవధ్య దోషములు.

నీ. ఆరణ్యవధ్యంపు టవలక్షణవినుడి వేదనపడుచుండు వెతలపడుచు
రొమ్ముమంటుచుండు రోదన నేయును దబ్బరలాడుచు దగ్గనవతును
మూర్ఛగంద్రయుగల్గి మూలుచునుండును వ్రతయపువల్గులు వ్రబలముగను
ఆక్రమమాటలు నాడుచునుండును కడుపు నెచ్చుచునుండు గట్టిగాను
గీ. ఇన్ని గుణములదీనికి నెడవకుండు! దోషలక్షణములవధ్య దోషమునుచు
నేరువరచియునౌషధ మియ్యవలయు! విష్ణుబైరాగితోబలెక్కి శివముగను.

తా. అవధ్య దోషలక్షణములు వేదనపడును వెతలపడును రొ
మ్ములోమంటచేత నేడ్చును అబద్ధములుఅడును దగ్గగలిగి యుండును
మూర్ఛగలుగును ప్రలాపపుమాటలు విస్తారముగాజెప్పును కడుపునొ
చ్చును. ఇటువంటిగుణములు అన్నిదీనికుండును ఇది అవధ్యదోష
లక్షణమని నిర్ణయముజేసి ఔషధమిచ్చునది అని విష్ణుమూర్తిక బైరాగి
తోవిశదముగాబల్కినాడు.

శుభము.

ధన్యంతరివిజయము.

తృతీయాశ్వాసము.

36 నవరత్నములకు అధిపతులు.

- నీ. నవరత్నములకుఁ బ్రభువులయ విసరయ్య పద్మరాగముప్రీతి భానునకును
 సౌందర్యములకు సోమనకుఁప్రియము బగడములో ప్రేమను గుఱమునకును
 ఘనమైనబుధునకు గరుడపచ్చలుప్రీతి పుష్కరాగము గురువునకుఁప్రీతి
 తామరపరిమళము బాగవునకుఁ ప్రీతి నిజమునకి బ్రీతి నీలములకు
 గీ. రమణవైడూర్యములు ప్రీతి రాహువునకు । కేవలముప్రీతి గోమేధికేసువునకు
 రత్నములు తొమ్మిదింటికిఁబ్రభువులనుచు । విష్ణుబయి రాగితో బల్కె-విశదముగను

తా. నవరత్నములకు అధిపతులు పద్మరాగముకు సూర్యుడు ము
 త్యములకు చంద్రుడు పగడములకు అంగారకుడు గరుడపచ్చలకు
 బుధుడు పుష్కరాగములకు బృహస్పతి వజ్రములకు శుక్రుడు నీలముల
 కు శనైశ్చరుడు వైడూర్యములకు రాహువు గోమేధికములకు కేతువు
 ఈనవరత్నాలకు అధి దేవతలు.

37 నవరత్నాలకు శుద్ధి.

- నీ. పూజితఁబయినట్టి పుష్కరాగమునకు సులవనీర్లును శుద్ధి యుత్తమంబు
 అనువైన పగడము లావుచాలను శుద్ధి నీలీరసయ్యన నీలమునకు
 తక్కులరసముతో తగఱుకైకము శుద్ధి పరికడుగున శుద్ధివజ్రమునకు
 మాధీభలరసాన మంచిగోమేధిక శుద్ధి గావించిన సుఖమునిచ్చు
 గీ. ఘనతవైడూర్యముల శుద్ధి కరకతాడి । పచ్చలకు పల్లతో శుద్ధి సాటియవును
 నిజము చూచి కృత్యముల శుద్ధి సమృద్ధి । విష్ణుబయి రాగితో బల్కె-విశదముగను.

సీ. పాలతుత్తము సన్నపాటిగుడ్డనుకట్టి సున్నపునీళ్లు
 మాయూరశుత్తము మంచివెనుకనూరి యుడికించి యార్చిన నుత్తమమగు
 మణిశిలయనునది మంచిదిగాఁడెచ్చు జమిలిగుడ్డనుకట్టి జతనముగను
 గొట్టెమూత్రమకొంత క్రొత్తకుండచుబోసి మణిశిలపుల్లను మరగఁగట్టి

గీ. కుండలోనంచులోనిది గూర్చిమరియు మూడుదినములుచుంతాన ముదముమీర
 వడిననుశుద్ధివచ్చును వాటముగను విష్ణువైరాగితోఁబెల్ల విశదముగను.

తా. పాలతుత్తము సన్నపాటిగుడ్డను మూటఁగట్టి సున్నపునీళ్లు
 తో వండిన శుద్ధియవును. మైలశుత్తము పెరుగుతోనూరి యుడికించిన
 శుద్ధియవును. మణిశిల జమిలిగుడ్డనుకట్టినమూట గొట్టెమూత్రము క్రొ
 త్తకుండలో పోసి మణిశిల పుల్లనుగట్టి కుండలో నంచులోనిది కూర్చి
 మూడుదినములు చోలాయంత్రమున వండిన శుద్ధియవును.

43. పాదరసశుద్ధి.

సీ. పాదరసమ్మును పాటించివిసర్జయ్య కందకుంపనంబు కలగ రాకు
 వావిలజిల్లేడు వజ్రవల్లిరసమ్ము కలిసీళ్ళునునీరిక కరకతాడి
 రాజవృక్షరసంబు రాతిగున్నపునీరు చిట్టిదొగ్గలివఁగు బుట్టెపెరుగు
 కరిదూపముననిమ్మ గలిజేరురసముల నెక్కొకరసముతో నెక్కొబాము.

గీ. నూనిగుడ్డనువడపోసి మానుగాను సప్తదోషంబులునుపోయి చల్లగాను
 బొప్పెగులుపాళ్లకు పాక్షికమున చు విష్ణువైరాగితోఁబెల్ల విశదముగను.

తా. పాదరసము శుద్ధిచేయు ప్రకారము—కంద దుంకురసము
 ను, గుంటకలగరాకు రసమును, వావిలాకురసమును, జిల్లేడు పాలును,
 నల్లేరురసమును, కలిసీళ్ళును, ఉసిరికకాయరసమును, కరక్కాయలరస
 మును, తాడికాయల రసమును, రేలాకు రసమును, రాతిగున్నపు నీ
 ళును, చిట్టికూరరసమును, దొగ్గలికూర రసమును, పచ్చిపసుపురసము
 ను, గేదెపెరుగును, కరిదూపమును, గలిజేరురసమును, నిమ్మపండ్ల రస

మును ఈచెప్పిన రసములను ఒక్కొక్కజామునూరి గుడ్డనువడపొసిన నేడుదోషములుపోయి చల్లగానుండును. ఔషధముల పాళ్ళకు హర్షముగానుండును.

44 తాళకము శుద్ధి.

సీ. పత్రితాళకమును పరిశుద్ధివిసరయ్య పచ్చన రేకులింపలరజేసి
ఆరేకులన్నియు నటికలోపల బెట్టి అండులోపంచితమమరబోసి
పదమూడుజాతులు పటిమగా మంటచే చక్కగా శుద్ధియౌ నరసముగను
శుద్ధి యౌ సుకరోజు సున్నముతోపండ జంబీరరసమున జాముశుద్ధి
గీ. ఔషధపుపాళ్ళకిదియును నందియుండు | శుద్ధిగలిగినజనులకు సుఖమునిచ్చు
శుద్ధిగాకున్న రోగుల సుఖముచెడును | విష్ణుబైరాగితోబల్లె విశదముగను.

తా. తాళకము రేకులుగావలిచి అవికండలోబెట్టిపంచితముపొసి పదమూడుజాములు పటిమగా మంటవేసిన అనుకూలమయినటువంటి శుద్ధియవును. ఒకదినము సున్నపునీళ్ళతోనువండశుద్ధియవును. నిమ్మపండ్లరసమున నొకజాముపుడికించిన శుద్ధియవును. ఔషధములలోనికి అనుకూలముగానుండును. శుద్ధియయినతర్వాత శుభమునిచ్చును. శుద్ధిగాకున్న పక్షమున సుఖముచెడిపోవును. అనివిష్ణుమూర్తికై బైరాగితో విశదముగా జెప్పినాడు.

45. గంధకశుద్ధి.

సీ. ఘనలారవిసరయ్య గంధకశుద్ధియు కలిసికృత కలబందకలగరాకు
ఆవుపాలునఘృత మడ్డరసమును మొగలిగజ్జెయి మును మోడుగయును
ఇన్నిరసంబులు నెవచెట్టిలోబోసి చట్టిమీదను బట్టనర్థకట్టి
గంధకముపొడిగ గట్టిగానుండును గుడ్డపైబోసియు సూర్యితోను

గీ. బాగ్గునివ్వలు బొరుసులోపొసిమరియు | చట్టిమీదనుబెట్టిన చక్కగాను
పచ్చజాన్నలరీతిని బారుననుచు | విష్ణుబైరాగితోబల్లె విశదముగను.

తా. గంధకము శుద్ధిచేయు ప్రకారము కలిపిళ్ళను, కలబందయు, గుంటకలగ రాకురసమును, అవుపాలును, ఘృతమును, అడ్డసరము, గలిజేరు, మొగలిరసములును, మును మోదుగరసమును ఈరసములన్ని ఒకచట్టిలోబోసి ఆచట్టిమీదను బట్ట వాసెనగట్టి బొగ్గునిప్పును బారుసులోబోసి చట్టిమీదనుబెట్టిన పచ్చిజొన్నలవలె కుండలోనికిదిగును. అప్పుతెసిలగంధకమవును.

46 తామ్రశుద్ధి.

సీ. రాగి రేకులువేసి రంగుగాకాల్చియు నులవనీళ్ళనుముంచి యుంచవలయు
తరువాతదీసియు తరుచుగాకాల్చియు మత్స్యక్షరమున మరలముంచి
తీసికాల్చియునది తిరిగితిక్షరమున ముమ్మారుకాల్చియు ముంచవలయు
ఏడుమారులుకాల్చి యెమ్మెచ్చలనుముంచ శుద్ధిగలుగును నిదిశుభమునిచ్చు
గీ. అదియుడగ శుద్ధిగాకున్న హానివచ్చు | బుద్ధిమంతులు నెవరైన భూమిలోన
సరసప గజేయదీరితి చక్కగను | విష్ణుబైరాగితోబల్కి విశదయగను.

తా. రాగిరేకులు ఎఱ్ఱగాకాల్చి ఉలవనీళ్ళనుముంచి తరువాత దీసి తరుచుగా కాల్చి పొన్నగంటి రసములోముంచి తరుగ దీసి కాల్చి చింతాకుపసరులో ముమ్మారుముంచి యేడు మారులు కాల్చి యేడు మారులు పులిచల్లలోముంచిన శుద్ధియవును. ఈతామ్రముశుద్ధిగాకపోయిన వానివచ్చును గనుక చక్క గ పయినిచెప్పిన ప్రకారము శుద్ధిచేయవలసినది.

47 పంచలవణశుద్ధి.

సీ. లవణమ్మనై ధవల వణమ్మ కలితోడమద్దించియార్చిన మంచిశుద్ధి
సౌవర్ణ్యలవణమ్మ సరసమోగోమూత్ర మునశుద్ధిసాంకను ముదముమీర
లక్ష్యంబుగలబిడాలవణంబు చల్లజే మద్దించి యెండింప మహిమగలది
గలిజేరురసమున కాచు వణమును గలిపియెండించిన గలుగుశుద్ధి

గీ. తింత్రజీవత్రకనమును దీనితడిపి | ముఖ్యముగ వేచకుద్ది నముద్రలవణ
వంచలవణాలకుద్ది యీవగినననుచు | విష్ణుబయ్యరాగితోఁ జెప్పెవిశదముగను.

తా. నైంధవ లవణము కలిబోసినుండిన శుద్ధియవును. సౌవర్ణ
లవణము గోమూత్రముననుండి యార్చిన శుద్ధియవును. బిడా లవణము
పులిచల్లతో మర్దించి యెండించిన శుద్ధియవును. చింతాకురసమునదిడి
పి నముద్రలవణము వేచిన శుద్ధియవును. అయిదులవణముల శుద్ధులు
నిరీతిగా జేయవలెను.

43 గుగ్గిలముశుద్ధి.

సీ. వినరయ్యమీరలు విమలమౌనున్నపు నీశ్వరు మడిఁచించినేర్వుగాను
ఆపువంచితమును నరతిసానయఁగల్గి మండలఁబోసియఁ గూర్చితోడ
యంత్రానఁ దగరెండు యామములవఁడించి చల్లార్చిననుశుద్ధిచక్కగాను
సౌరిదిగుగ్గిలమును కరకతాడి రసాన నరగడెనురియు ననువుగాను
గీ. ముద్దగాఁజేసి గుడ్డను మూటగట్టి | నాలుగు గడియలువండిననయముగాను
శుద్ధివచ్చును జనులకు సుఖముననుచు | విష్ణుబయ్యరాగితోఁ బెల్లె విశదముగను.

తా. విమలము శుద్ధిజేయు ప్రకారము. గుగ్గిలము నున్నపునీళ్ల
నునురి ఆపువంచితమును, అరటిచెట్టురసమును, కలిపి ఈ మూడురస
ములును కుండలోపోసి యీవిమలము మూటగట్టి పుల్లనువ్రేలాడగట్టి
కుండలోమీదనుంచి పోలాయంత్రమున రెండు జాములు వండి చల్లా
ర్చిన శుద్ధియగును. ఈగుగ్గిలము కరకతాడికాయలరసమున అరగడియ
నురి అవిముద్దచేసి గుడ్డను మూటగట్టి నాలుగు గడియలువండిన శుద్ధి
యై మానవులకు శుద్ధినిచ్చును.

49 1 ఇంగువశుద్ధి 2 యవక్షారశుద్ధి, 3 సజ్జాక్షారశుద్ధి

4 సజ్జాకారశుద్ధి. 5 గజపిప్పళ్ళశుద్ధి.

సీ. కలినజ్జాక్షరము కలిపిమడిఁచిన నంతలోశుద్ధియైనార నేని
మొరడాపు కడుగుతో యవక్షారమునునురి తడిపియార్చిన శుద్ధితప్పకుండ

సజ్జ కారముశుద్ధి చనుబాల నూయు నీడనాగ్నినశుద్ధినిజముగాను
గట్టిముడుటిలోన గజపిచ్చులిని వేసి వేచినశుద్ధియువేగమవును
గీ. ఆరయనరవిందరసమును సమరఁదీసి | యింగువఁజూమునూరిన నింపుశుద్ధి
శాస్త్రసమ్మతమిదిమీరు సల్పుడనుచు | విష్ణుబైరాగితోబలెక్కి విశదముగను.

తా. కలిత్రోను సజ్జాయారము కలియనూరి ఆర్చిన శుద్ధియకాను.
యరడపు కడుగుతోను యవయారము తడిపి యార్చినశుద్ధియకాను సజ్జ
కారము చనుబాల నుడికించిన శుద్ధియవును గజపిచ్చుశ్శుమూకుల్లోవేసి
వేయించిన శుద్ధియవును తామరాకు రసముదీసి యింగువ జూమునూరిన
శుద్ధియవును ఇదిశాస్త్రసమ్మతమయినది.

10 బంగారముశుద్ధి.

గీ. బంగారుశుద్ధిని బాగుగావిసరయ్య వెలిగారమునుగల్పి వేగఁగరిగి
యెఱ్ఱురేకులుజేసి యెఱ్ఱుమరదండ నలదియునదియును నన్నిసార్చి
యారేకులుగడిగి యాపుపాలనుజూము నుడికించగా జాలయుత్తమమవు
ఁడికించవలె వెనక్కులవ నీశ్శుబజూము పటిను గానుడికించి పంచితమున
గీ. కలిసిసెుకజూముడికినను గట్టిగాను | కల్పవయబాసి కనకముకాంతివచ్చు
నెవరు నీరితిచేసిన నెన్నికనుచు | విష్ణుబయిరాగితోఁ బలెక్కివిశదముగను.

11 సూతకభస్మము.

గీ. బడబాగ్నియూలము పటికడుతూరము కలబాదపేరండ కటుకత్రయము
ఆవాలునుపుసునాద్రాకసౌవీరమును వీటిలో సూతము విడవలయు
కల్వయునుపెట్టి కలియంగమడించి కుప్పియుగాఁ జేసికుండలోన
సాముద్రమునుబోసి నరగుననిదిపెట్టి ఘోదసాముద్రంబు మిన్నజేసి
కుండపైముకుడు కుడుగుగాఁజేసియు గుడ్డచున్ననుజుట్టి గురిగజుట్టి.
గీ. బాగుగాపూయిమీద భండముఁజెట్టియు పదిజూములునుమంట వ్రబలఁజేసి
శీతలంబునఁదీసి శీ ఘముగనుచుట్టి చుట్టుముకొవదరగ సారిదిజేసి

గీ. బట్టదీనిన పైకుండబట్టించుడు | తెల్లగాభస్మమైయుండు తేజమనఁగ
సూతభస్మంబుచేసెడి సూటియదియ | విష్ణుబయి రాగితోబల్కె-విశదముగను

తా. చిత్రమూలముపేరును, పటికయు, ఉమ్మెత్తవేరును, కల
బందయును, ఆయుదపువేరును, శొంఠి, పిప్పలి. మిరియూలును, ఆవా
లును, ఉప్పను, అల్లయును, సావీరమును, వీనిఅన్నిటిలోను, పాదరస
మునూరి కల్వములో ఉంచుమర్చించి కుప్పజేసి కుండలో ఉప్పపోసి
ఆపైని ఈకుప్పపెట్టి ఆమీదను ఉప్పపోసి కుండమీదమూకుడుకుడు
రుగాజేసి గుడ్డజుట్టి మచ్చు చుట్టు మెత్తి యీకుండ పొయిమీద బెట్టి
పదిజాములు మంటబెట్టి చల్లారిస తర్వాతతీసి కుండ అంచుచుట్టుమన్ను
విప్పివేసి కుండమీద మూకుడుతీసిన మూకుడును పట్టుకొనియుండును.

52 రసభస్మగుణము.

గీ. పాదభస్మము పటిమజెప్పెదన య్య శొంఠిపాత్తునుజేసి సొంపుగాను
అగ్నిరసంబున నదిగఁజెనుదొంది అయినుపూటలు దిరుఁదొషధమును
నవ్వుదిసమ్ములు చప్పిడిచేసియు నెనిమిదింటలు సుపుదిసఁగవలయు
పక్షంబు నీరితివధ్యంబుజేసిన వాతగుల్మములను వాయువులను

గీ. మూర్ఛగళరోగశూలంబు మూత్రకృత్తః గండమాల మకుష్ఠపుల్ కడిమఁదొలఁగు
కడుపుఘృవులు మాయువునుకఫమునడచు | విష్ణుబయి రాగితోబల్కె-విశదముగను.

తా. పాదరసము యొక్క గుణము. శొంఠి యీ భస్మములో
వేసి చిత్రమూలపు రసమున బిక్కగడియనూరి అయిదురోజులు పుచ్చు
కొని యేడురోజులు చప్పిడిఅన్నము తినవలయును. ఎనిమిదవ రోజున
ఉప్ప పేసుకొనవలెను పదునేనురోజు లీలాగున పథ్యముజేసిన వాతగు
ల్మములును, వాయువులును, మూర్ఛరోగములును, గళరోగములును,
శూలమును, మూత్రకృత్తరోగములును, గండమాల రోగములును,కు
ష్మరోగములును, కడుపునొప్పలును మానును. కఫములఁగును.

53. అభ్యక్తభస్మము.

సీ. వైద్యులందఱుమీ వరుసగావిసరయ్య యభ్రకంబులు నాలుగవనిలోన
అంజనాల్లిట సొకగడమృతంబునరివచ్చు కృష్ణాభ్రకంబును గూర్చితోను
రాతిరోటనదియరజచుగదంచెయ కలిపోసికాచిన గలుగుశుద్ధి
కలువంబుననిడియు కలితోడచుద్దించి సుగుడులొబ్బెట్టిమూతగప్పి
మూఁడు పుటమ్ములు ముదమెప్పఁగావేసి యదియాపుపాలతో నమరనూరి
గజపుతంబులు మూఁడు గట్టిగావేసేయు నరగ్రక్షీరముచేత నారవేసి

గీ. మంజరాశనరసమునఁ గూర్చిమూఁడు. మఱియునులవలనీశ్వరు మరలనాటు
నిన్నిపుతముల భస్మనూ నింపుగాను. బొషధంబుల నిడవచ్చు హామకముగన

తా. వైద్యులందఱు వినవలసినది. భూమియందు నాలుగు అ
భ్రకములుగలవు. ఇందులో అమృతముతోనమానమయినది కృష్ణాభ్ర
కము. ఆయభ్రకమును రాతిరోటనువేసి చూణకముగాదంచి కలిపోసి
ఉడికించిన శుద్ధియవును ఇదికల్వములొబ్బెట్టి కలితో మడికంచి మూఁ
గుడులొబ్బెట్టి పయినమూగుడుగప్పి కలినినూరియది మూఁడుపుటములు
వేసి తరువాత జిల్లెడుపాలతోను రావిచెక్కరసాన నూరి మూఁడుపుట
ములువేసి మట్టియూడలరసాన నూరి మూఁడుపుతములువేసి యులవ నీ
శ్వనూరి మూఁడుపుతములువేసి యిన్నిరసములచేతను పుతములు వేసిన
యుక్తమయి భస్మమవును. బొషధమువాడుకకు అనుకూలముగానుంచ
నచ్చును. ఈ తీరున వేసినభస్మము బహుశ్రేష్ఠమవును.

54. సింధూర భస్మము

సీ. అభ్రక సింధూర మదిచేయనిధమును వియడయ్య పెప్పెద పెద్దలార
కలబంద కానుగ గలిజేరునర్పాక్షి పొన్నగంటి శుగంధి పొలుపుమీఱ
దుప్తువువెన్నేరు దూలగొండియనుప్పి కారుములగనల్ల కలువడువ
భూచలని వలాశముండులుభ్యుఁగియు నేలగుమ్మడియు నేలతాడి

వారిలడ్డసరంబు వాకుడునుగదంబు జెనుడు జంబునునిమ్మ క్రమముగాను
ఒక్కొక్కరసముతో సొక్కొక్కదినమును మర్చించిపుతముల మరలగ వేయ
అభ్రకసింధురంబవు నదృతమ్ముగ సురలకు సుధయెట్లా సులభముగను

గీ. జనులకమృతంబునిదియును జగతిలోన నిదియు భక్షించువారికి నిహముపరము
మృత్యుభయమునుదప్పించు మదమునిచ్చు విష్ణుబైరాగితో బల్కె విశదముగను.

తా. అభ్రకసింధూరముచేయు ప్రకారము చెప్పెదను కలబంద
ను, గానుగన, గలిజేరును, సర్వాక్షిని, పొన్నగంటిని, సుగంధిని, చు
ష్టుపురసంబును, పెన్నేరును, దురదగొండియు, సుప్పిరసమును, కారు
ములగాకును, నల్లకల్వదుంపలును, భూతులసియు, మోదుగయు, గం
టకలగరయు, బోడసరమును, నేలగుమ్మడియు, నేలతాడియు, వావిలి
యు, అడ్డసరమును, వాకుడును, కడిమి, జెముడును, నేరేడును, నిమ్మ
రసమును, ఒక్కొక్కరసమును ఒక్కొక్కదినము మర్చించి ఒక్కొక్క పు
తమువేసినఅభ్రకసింధూరమవును. దేవతలకు అమృతము ఎటువంటిదో
మానవులకు ఈ యభ్రకసింధూరము అటువంటిది. మృత్యుభయము
దప్పించి సంతోషము నిచ్చును.

55. ఉక్కుభస్మము.

గీ. ఉత్తమమైనట్టి యుక్కురాపిడిజేసి పరగనూనెనుజూచు వండవలయు
జలములతోగడ్డి జామెండలో బెట్టి నల్లతుమ్మరసమ్మున సుగిబోసి
అదిసాల్పగడియలు నమరవండియువార్చి తీసివేగంబున దివ్యకుగను
జంబువృక్షరసాన జామసేపుడికి చి మదిలించియెండించి మరలదాని
అమలకరసాన సరజామనుడికించి యొగిసూరియెండించి యున్నదాని
తిత్రిణీరసముతో తిరుగంగనుడికించి యెండించుడికించి యొసంగవేగ
ములగతోసూరియు మదముతోనెండించి గోమూత్రమునగాచి గొప్పగాను

గీ. మూకిటను బెట్టి యామీద మూతగప్పి గజపుతమువేసి నల్లైన గట్టిగాను
భస్మమైయుండు నిదియును భాసురముగ విష్ణుబైరాగితో బల్కె విశదముగను.

తా.. ఉత్తమమైన ఉక్కు రావిడిగాగోసి నూనెతోనొకజామువం
డించి అది నీళ్లుపోసి కడిగి ఒకజాము ఎండించి నల్లతుమ్మ రసముపోసి
నాలుగుగడియలువండి ఆరించి అదితీసి నేరేడురసాన జాముడికించి యెం
డించి మరల దానిలో నునీరికాయరసాన నాలుగుగడియలుడికించి నూరి
యెండించి చింతాకురసాన తిరుగునుడికించి యెండించి మర్దించి యిది
ములగాకురసాననూరి యెండించి గోమూత్రాననుడికించి యిది మూకు
ట్లోపెట్టి ఆపై న మూ కుడుగప్పి గజపురమువేసిన మిక్కిలి ప్రకాశమా
నముగా నుండును.

56. ఖడ్గభస్మము.

నీ. ఖడ్గభస్మంబును కల్వంబులోపెట్టి వినరానిరసమున విడియనూరి
అదిబిళ్లలనుజేసి యార్చిమూకిటపెట్టి అర్పొక గజపుర మమరవేసి
తిప్పతీగరసము తీసిమడించయు పుటములేడిటువేయ బొల్బుగాను
ఆపువంతమున సరలేకతెగనూరి యెండించిపురములు నేడువేయ
దుష్టపాకురసాన కరుసుగానూరియు నార్చిపురమువేయ నైదురెండు
ఆర్కక్షీరమతోడ సనుపుగమడించి గజపురములు నేడు గాఢజేసి
యిప్పురనమ్మన నిదిసూరివిడువక వడి గజపురములు వరుసనేడు

గీ. ఇన్ని పురములువేయగా నినునికాంతి! ఆపునులోహంబుమిక్కిలి యందముగను
జనములీరితిలోహంబు నలుపుడనుచు! విష్ణుబైరాగితోబండ్రి విశదముగను.

తా. కటారికోసిన రావిడిభస్మము కల్వానబోసి జెముడుకాడల
రసాననూరి అది బిళ్ళలుచేసి మూకుట్లోపెట్టి యేడు గజపురములువేసి
తిప్పతీగరసాన నేడుపురములువేసి దుష్టపాకురసముననూరి అర్చి యేడు
పురములువేసి జల్లేడుపాతో నేడుపురములువేసి చెరుకు ఆకు రసాన
నేడుపురములువేసి నిమ్మపండ్లరసాన నేడుపురములువేసి యిన్నిపురము
లును నీలాగునవేసిన మార్మకాంతి వచ్చును. ఈచందముగ లోహము
అగును.

57. బంగారుభస్మము.

సీ. బంగారురేకులు బలువుగావేయించి భస్మము చేయుట బాగుగాను
మాదీఫలరసాన మరిరసభస్మము గడియమర్చించియు గట్టిగాను
బంగారురేకుల బట్టించి వత్తుగా మూసలో బెట్టియు మూతగప్పి
గొప్పపిడకలతోడ గొప్పపుతమువేయి బంగారుభస్మమౌ భాగురముగ.

గీ. ప్రజలునీభస్మముండిస్త (బలముగను) రాజ్యమును నిరియునంతద రాజనమును
గట్టిగానెవరుజేసిన గల్గుననుచు విష్ణుబయిరాగితో బల్కె విశదముగను

తా. బంగారుపల్చినరేకులుగా వేయించి మాదీఫల రసముతో
మంచిరసభస్మమునూరి యీరేకులకువత్తుగా పట్టించి మూసలోనుంచి
మీదనుమూసమూసి ఆపువేడపిడకలతోను గొప్పపుతమువేసిన బంగారు
రమురేకులు భస్మమగును. మానవ్రలీభస్మమును పుచ్చుకొనిన రాజ్య
మును, నిరిసంపత్తును గలుగును.

58. కాంతభస్మ యోగము.

సీ. కాంతపురాళ్ళను కాల్చి పుల్లినచల్ల ముంచిన శుద్ధియౌ మోదముమీర
గంధకమరపాలు కాంతంబులోపెట్టి కొండపిండియాకు గొమ్మ గొరివిడాకు
ఆసోఫటరసమును నాకింశుకంబును నిమ్మపండ్లరసాన నింపుగాను
ఒక్కొక్కరసముతో నొక్కొక్క చూడుము నూరిమూసను బెట్టితోరముగను

గీ. నైడపుతములువేసిన మోదముగను! కాంతభస్మమునైయుండు ఘనతమిగుల
బొప్పెంబులనిడుటకు నలవియపును విష్ణుబయిరాగితో బల్కె విశదముగను.

తా. కాంతపురాళ్ళు అనిగా సూదంటురాళ్ళు ఎర్రగా కాల్చి
పులిచల్లలో ముంచిన శుద్ధియవును. కాంతములోన గంధకము అర
పాలుపెట్టి కొండపిండియాకు రసమును, కొమ్మగొరివిడాకు రసము
ను, జిల్లేడు రసమును, మోదుగరసమును, నిమ్మపండ్ల రసమున్ను,
ఒక్కొక్కరసముతో నొక్కొక్కజాము మదికొంచి మూసలోపెట్టి అయి

దుపుతములు వేసిన భస్మమయియుండును బౌషధములలోనికి అనుకూలమయియుండును.

౪౯. కాంతసిందూరరసము.

శ్రీ కాంతభస్మమునగల్గి హింగుళమును సమములెంచునుజేసి సరసముగను
మర్కటరసమున మర్దనజేసియు నెఱ్ఱమన్నున మూసయెండజేసి
యామూసలోనుంచి యాపైన మూసియు యెఱ్ఱవంకముమెత్తి యెనగ నార్చి
గజపుతంబులుమూను ఘనముగా జేసిన చాలసూర్యనిబోలి భాసురముగ

గీ కాంతసింధూరమపునయ్యఘనులకివిను | నేలకలవంగ దాల్చిని యేకముగను
గల్పిశర్కరతో దిన్న కాంతివచ్చు | విష్ణుబయి రాగితోబలెల్ల విశదముగను.

తా. కాంతభస్మమును ఇంగిలీకమును సమముగాజేర్చి దూల
గొండరసాన మర్థించి యెఱ్ఱమన్ను మూసజేసియెండించి ఆచూసలోనిది
యొంది యాపైన మూతమూసి యెఱ్ఱబురద రాచి యార్చి మూడు
గజపుతములు వేసిన పొద్దుపొడుపును బోలినటువంటిప కాశమానమైన
కాంతిగలిగిన సింధూరము ఘనులయినవారికియాలకులును, లవంగము
లును. దాల్చినిచెక్కయు నేకముగానూరి కలిపి యాయాషధమునుపం
చదారతో నిచ్చిన వారికి చాలకాంతిగలుగును.

60 తాళకభస్మము.

శ్రీ. తాళకభస్మము ధవళితంబగురీతి తెలిసినయది మీకుఁ దెల్పువాఁడ
నిమ్మప డ్డరసాన నిజతాళకమ్మును బింకమ్మగానూరి బిల్లజేసి
అవహగ్గఱైరము నశ్వత్థఱైరము కల్పికుండనుబోసిగట్టిగాను
ఆఱైరములమధ్య నాబిల్లనుంచియు చుట్టునుమన్నింలమారుగట్టి
కుండనుపొయిమీఁదకుదురుగానుంచియు మూఁడుదొకటివైనమాతగప్పి
పదిజాములునుపంట పటిమతోవేసిన తేటయాభస్మమై తేటరిల్లు
బోడభస్మము వెన్నతో దిన్నయపుడు జ్వరములన్నియువేగ జరుగుచుండు

గీ. రోగములు పారిపోవును రోజులనెఱుంగు | నాతపైత్యము కష్టపులో వదలుచుండు
తాపములు నాంతిజాడ్యములో తండగుణము | విష్ణుబైరాగితోబలెక్కి విశదముగను

తా. తాళకభస్మము తెల్లగా నగుప్రకారము. తాళకమునిమ్మ పండ్లరసముననూరి బిళ్ళజేసి ఉత్తరేణిబూడిదను, రావికఱ్ఱలబూడిదను రెండునుకలిపి కుండలోఁబోసి ఆబూడిదలమధ్యను ఈబిళ్ళనుంచి చుట్టు నుచూరుగా కట్టడమును, ఆకుండ పొయిమీదనుంచి పయిన మూకుడు మూసి పదిజాములు గాఢాగ్ని నుంటవేసిన తెల్లగా భస్మము ప్రకాశించుచుండును. ఈభస్మము వెన్నపూసనుకలిపి పుచ్చుకొనినజ్వరములన్నియు జడిసిపోవును. రోగములు పారిపోవును. రోజుగుణములు మానును వాతమును, పైత్యమును, కుష్టమును వదలిపోవును. తాపమును నాంతిజాడ్యమును, తండగుణములును వదలిపోవును.

61 కాంశ్యశుద్ధి

సీ. కంచుశుద్ధినిమీరు గట్టిగావినరయ్య చింతాకుపసరున శీఘ్రముగను
పదిమార్లుకాల్చియు పసరులోముంచిన కంచుశుద్ధియగును గడియలోన
కంచుతోనమమును గంధకమునుపెట్టి యర్కక్షీరముతోడి నదియునూరి
ఆకంచురేకుల కారారఁబట్టించి వ్రజమానమువేసి వరుసగాను

గీ. సప్తపుత్రములువేసిన సరసముగను భస్మమైయుండు మూసలో భాగూరముగ
బొప్పదములపాళ్ళకు నమృతమిదియు | విష్ణుబైరాగితోబలెక్కి విశదముగను.

తా. చింతాకుపసరు బొరుసులోబోసి పదిమార్లు ఈకంచురేకులకాల్చి పసరులోముంచినకంచు శుద్ధియవును. గడియలో కంచురేకులకు సమముగా గంధకముపెట్టి జల్లేడుపాలనునూరి యీరేకులకు ఆరారగపట్టించి యెడుపుత్రములువేసిన అది ప్రకాశమానమయిన భస్మమవును. బొప్పదములపాళ్ళకు ఆకృతినర్వరూపమయి యుండును.

62. కంచుభస్మయోగము.

సీ. కంచుభస్మయరస గంధకదరదము లివిసాల్పసమముగ నింపుకేసి
అశ్వద్ధమోడుగ హంసపాదయుజంబు దూలతొమరసల తుమ్మనిమ్మ

ఒక్కొక్కరననుతో నొక్కొక్కదినమును నూని యానననిడి తోరముగను
 ఆరు నొక్కపురమ్ము ననుగంగ వేసిన బాలసూర్యనిమించు భాసురముగ
 గీ. కంచునీ: ధూరమపునయ్య ఘురులుబొగడి | అల్లనుపాన బొషధ మడ్డిగెత్తు
 అనుదినంబును దిన్నను నఘముబాము | విష్ణుబైరాగితోబలెక్కి విశదముగను.

తా. కంచుభస్మమును, రసమును, గంధకమును, ఇంగిలీక
 మును, ఇవి నాలుగు సమముజేసి రావిచెక్క రసమును, మోదుగచె
 క్కరసమును, హంస పొదియాకు రసమును, సేరేడుచెక్క రసమును,
 దూలదామరరసమును, నల్లతుమ్మరసమును, నిమ్మపండ్ల రసమును, ఒ
 క్కొక్క రసముతో ఒక్కొక్కదినముమదింపి మూసలోనుంచి యే
 డుపుటములువేసిన బాలసూర్యనిమించినటుంవటిసింఘారమువును. కం
 చుసింఘారము ఇద్ద్రేక్షేప్తమని అధికులు సంతోషింతురు. అల్లపురసాన
 అనుపానముజేసి అడ్డిగెత్తు బొషధము నిత్యము ఈ భస్మముతిన్న
 వారికి పాపముపరిహరించి పోవును.

63. వంగనాగముశుద్ధి.

నీ వంగనాగముశుద్ధి వరగేహభస్మము అజమాత్రమునువల్ల యావుపాలు
 నులవనీకుననూనె యున్దియకురసాన నుడికించిననుశుద్ధి యుత్తమమపు
 వత్రితాళకమును పాలాశరసమున నూరి రేపిలరాచి తోరముగను
 మూకుడుల బెట్టి మూతమూకుడుగప్పి పుత మొండువేయుడి పొయ్యిగాను

గీ. వంగశీతలమునదీసి చక్కగాను | పాల్లకును భస్మముననుంచు బాటియగును
 అరయవింశతిమేరము లంతరించు | విష్ణుబైరాగితోబలెక్కి విశదముగను.

తా. వంగము నీసము శుద్ధిభస్మపుత్రకారము ఏలాగంటే మేకపం
 చితమును మజ్జిగయు అవుపాలును ఉలవనీళ్లును నూనెయును ఉన్దియా
 కురసమును వీల్చిచేతను ఉడికించిన శుద్ధియగును. పత్రితాళకమును మో
 దుగచెక్కరసమునునూరి తగరపురేకులకునిండ రాచి మూకుడులోపెట్టి
 పైన మూకుడుమూతగప్పి ఒకపురమువేసిన భస్మమువును. చల్లారినత
 ర్వాత తీసిని బొషధముపాల్లకు అనుకూలముగా నుండును. ఇరువదిమే
 హములకు పెట్టవచ్చును.

61. వంగసింధూరము.

నీ. వంగసింధూరము వరుసమీకెగిరింపి అజ మిదగనమును నడ్డనరము
బోడనరమును బోసిమద్దిచియు తమలపాకురసాన తరచినురి
వ్రేమిదలబెట్టియు ప్రమిదమిదయగప్పి నాలుగుపురములు నయముతోడ
వరుసగావేసిన వంగసింధూరము జనులెవ్వరురుదిన్న జాడ్యములును

గీ. మూత్రకృచ్ఛలు మేళముల మూలవ్యాధి. తాపమునరక్త కాసముతంద్రగుణము
ఇన్నిరోగములకునిది యియుడందు. విష్ణుబైరాగితోబలెన్ విశదముగను.

తా. తగరము సింధూరముచేయు ప్రకారముచెప్పెదను వాము
అడ్డనరమును బోడనరమును బోసి మడించు తమలపాకు రసానమర్చి
చి ప్రమిదలబెట్టి వైసిమూసి నాలుగుపురములువేసిననిది వంగసింధూర
ము. ఇది యెవరుపుచ్చుకొన్నను జాడ్యములుమూత్రకృచ్ఛరోగములును
మేహరోగములును, మూలవ్యాధులును, తాపములును రక్తకాసమును
తంద్రగుణములును ఇన్ని రోగములకును ఇది యియ్యవచ్చును.

62. రజితభస్మయోగము.

నీ. వెండియురేకులు వేయిచివలుచగా రోలు కాకరరసము భగదీసి
ఆరేకులన్నియు నారసమునకాల్చి ముంచి నశుద్ధియౌ నంచితముగ
కాకమాక్షికమును గలవ్వింబులతోబెట్టి యర్కక్షీరముతోడ నరయనూరి
యారేకులనిండ నంటించియార్చియు మూకుడులతోబెట్టి మూతగప్పి

గీ. గజనుపొడవున పురయును గట్టిగాను. వేసినను వెండిభస్మము వేగముగను
అద్దిభక్షింపుచున్నను నభుముఖాయు. విష్ణుబైరాగితోబలెన్ విశదముగను.

తా. వెండిరేకులు పలుచగా వేయించి పోతుకాకరదుంప రస
ముదీసి, ఆరేకులన్నియు ఆరసముతోపల ముంచికాల్చిన శుద్ధియవును.
కాకమాక్షికము జల్లేడుపాలతోనూరి, ఆరేకులను పట్టించి, అర్చి మూ

కుడులోనుంచి మూతగప్పి గజపుతమువేసిన భస్మమవును. ఈవెండి భస్మమును దినిన పాపములుపోవును.

66 శుద్ధిజేసినగంధకము పుచ్చుకొనుప్రకారము.

సీ. పార్వతీవీర్యము పరిశుద్ధిగాజేసి త్రిఫలము లేలకుల్ త్రికటుకములు
గట్టిగానూరియు గంధకమునఁగల్పి యరకులమ్మునుగాఁగ వాడుజేరి
అనువిసంబును నాజ్యచూపానములనిది యనుభవించఁగవలె హఠాముగను
పప్పునన్నము నేయి పాలును పెరుగును పలుచనిచారును పథ్యమిదియు
గీ. మండలము నేవజేసిన చూనపులకు! కుష్టువ్యాధులురోగముల్ కూలిపోవు
నాయురారోగ్యమైశ్వర్య మధికమనుచు! విష్ణుబైరాగితోఁబల్కె- విశదముగను.

తా. గంధకమును పరిశుద్ధినిజేసి కరకకాయలు, తాపికాయలు, ఉసిరికపప్పును, ఏలకులును, శొంఠి పిప్పలి మిరియములును ఇవి యన్నియు మాణికముచేసి గంధకములోగలిపి రోజునకు అరతులమువంతున రేపుచూపును నిర్మితముచేసి నిత్యమును నేతితో అనుపానము చేసికొని పుచ్చుకొనవలెను. పప్పు, అన్నము, నేయి, పాలు, పెరుగు, పలుచని చారును పథ్యము. నలుబదిరోజులు ఈలాగున పుచ్చుకొనిన వారికి కుష్టురోగములు మానును. ఆయువును, ఆరోగ్యమును, ఐశ్వర్యమును, అధికమవునని విష్ణువు బయిరాగితో స్పష్టముగాఁ జెప్పినాడు.

ఇది బయిరాగి చేసిన ధన్వంతరి విజయమునఁ

దృతీయాశ్వాసము. అ. అ. అ.

శ్రీ

శుభము.

ధన్వంతరివిజయము.

చతుర్థాశ్వాసము.

67 సూతికాభరణము.

సీ. తాళకమునునాభి తామ్రముమణిశిల పార్వతీర్చియమును పారదమును
అమృతవంగములోహమథనాగంబును హేమటంకణ కాంతహింగుళములు
శౌరిపిప్పలిమిర్య సోపునేపాళము తారభస్మము నీలి తప్పిటమును
శంఖభుత్తర జాజీఫలంబులు మత్స్యహార్యమయూర మనుజమకరి
ఛాగశార్దూలము దశవిధచేదుల సమభాగములుగూర్చి సంఖ్యతోను
కల్పంబులోనుంచి ఘనమేఘనాదము చిత్రార్థజంబీర శ్రీకులసిరి
అయిదుపూటబసూర నమృత ముపునుమాషమాత్ర వ్రహ్మణము మాత్రగోనిన

గీ. శూచికావతసర్వాంగ శుష్కచాత! వక్షవాతము తాపముల్ పారిపోవు
సూతికాభరణమ్మిది శుభముకలది! విష్ణువైరాగిలోఁజలె- విశదముగను.

తా. తాళకమును, వసనాభియు, తామ్రభస్మమును, మణిశిల
యును, గంధకమును పాదరసమును, గరళమును, తగరభస్మమును,
లోహమును, అభ్రకభస్మమును, నీసభస్మమును, బంగారపుభస్మమును
వేలిగారమును, కాంతభస్మమును, ఇంగిలీకమును, శౌరిపిప్పలిమిరియ
ములును, నేపాళములును వెండిభస్మమును, నీలిమందును, సత్తుభస్మ
మును, శంఖభస్మమును మయిలత్తులమును యవాక్షరమును, జాజీ
కాయలును, చేప చేదును, తాబేటి చేదును, నెమలి చేదును, మమ
మ్యుల చేదును, మొగలి చేదును, మేక చేదును, పెద్దవ్రలి చేదును,
చెవులపిల్లి చేదును, దున్నపోతు చేదును, ఇవి యన్నియు సమభా

గములుచేసి కల్వములోనుంచి నెమలిచెక్క రసమునను, చిత్రమూల పురసమునను, అల్లపురసమునను, నిమ్మపండ్లరసమునను, తులసిరసమునను, ఈయందురసములతో అయిదుదినములుమర్దించినఅమృతముతో సమానమగును. మిసిపగింజంత మాత్రపుచ్చుకొనిన సూచికావాయువులును, శుష్కవాతములును, సర్వాంగ వాయువులును, పక్షవాతములును, పారిపోవును, ఇది సూత్రకాభగణము.

68. వాతరాక్షసము.

సీ. తామ్రలోహ సువంగ తారభస్మ సువర్ణ భస్మముల్నాల్లు సభ్రకముపటియు
కాంతగఁ గళములు కఫరిసేపాభముల్ సమముగాగూర్చియు చక్కగాను
కల్వములోనుంచి కటుకత్తిరసముల మర్దించి కుప్పెనమరగ బెట్టి
సరసంబుగాకుప్పె చట్టిలోపల బెట్టి యిసుక చుట్టునబోసి యిప్తముగను
పదునారుగడియలు వక్రంబుగావండి దేహము పానంబు తెలివి నొంది

గీ. అడ్డిగెత్తుపూటకు సమరసిడిన | వాయురోగంబులన్నియు వదలిపోవు
శోభలును కానహులలు స్రాంపులగుచు | వాతరాక్షసమిదియును వాడిగలది
విష్ణుబైరాగితో బలెక్ర విశదమొగను.

తా. తామ్రభస్మమును, తగర భస్మమును లోహ భస్మమును, వెండిభస్మమును, బంగారుభస్మమును, పాదరసమును, కర్పూరమును, ఇంగిలీకమును, సింధూరమును, అభ్రకభస్మమును కాంతమును, గంధమును, పాలతుత్తమును, నేపాలశొంతి, విప్పలిమిరియాలును, రసము దీసి మర్దించి గాఢకుప్పెలోనుపెట్టి కుప్పెకుండలోపెట్టి కుప్పె చుట్టు యిసుకబోసి పదునారుగడియలువండి దేహము అనుపానము గుర్రెరిగి బోషధము అడ్డిగెత్తుపూటకిచ్చిన వాయురోగములు మానును శోభలును కానలును శూలలును మానును వాతరాక్షసము ఇదిమహావాడిగలది.

69 ఆనందభైరవి

సీ. చక్రనిహింశ చనుబాలనుడికించి పాశురెండును బెట్టి పగిదిగాను
 శుద్ధిజేసిన మట్టి శూద్రనాభిపాలు వండుటంకన మొక్కపాలు నల్ల
 మిరియలు మొక్కపాలు మేలుగాజేరిచి జాజికాలము పాలు చక్రగాను
 నెమ్మొకల్యమునను నిమ్మపండ్లరసాన మదికంచి మాత్రలమరంగజేసి
 గీ. మూడుదినములునిచ్చిన ముదముమీఱు | కడుపు నెప్పలుగ హాయిలుకఫములడిగు
 బలిమిగలిగించు సానందభైరవమున | విష్ణువైరాగితోఁబలెక్కి విశదముగను.

తా. ఇంగిలీకము చనుబాలనుడికించి ఆదిరెండుపాళ్ళు శుద్ధిజేసి
 న శూద్రనాభిపాలు, శుద్ధిజేసిన వెలిగార మొక్కపాలు, నల్ల మిరియము
 లొకపాలు, జాజికాయఒకపాలు ఇవియన్నియు కల్యములోఁబోసి నిమ్మ
 పండ్లరసమున నొకదినము మదికంచి మాత్రలుచేసి దినత్రయము ఈ
 యాధవము పుచ్చుకొనిన కడుపునొప్పులును, గ్రహణి రోగములును
 మానును.

70 సన్నిపాతభైరవి.

సీ. బంగారురేకులు బరగెడుతాళక మొక్కపాలుబెట్టిక సుష్పగాను
 పార్వతివీర్యము పాలుకుబెట్టియు సూతంబు మొక్కపాలుచూడిగాను
 మూడుపాళ్లను నాభి ముద మొప్పంగాఁబెట్టి యెట్టనిమణికల దొక్కపాలు
 పొంగినటుంకంబుపొనంగ మొక్కపాలు నిన్నిటికి సమమ్మ హింశమును
 నెమ్మిశుద్ధినిజేసి నిమ్మపండ్లరసాన రెండురోజులుసూరికేయుఁబవలు
 ఓమంపురసమున మొక్కరోజు మదికంచి యాత్రాన జాము సేవమరవండి
 పూటకుచిన్నము పుచ్చుకొనుచున్న దగ్గునుకొక్కయు తాపములును
 గీ. కడుపుతల నెప్పలనుమాన్మకఫములఁచు | విషము జ్వరము బుద్బోషముల్నిరిగిపోవు
 సన్నిపాతముభైరవి సంధులఁచు | విష్ణువైరాగితోఁబలెక్కి విశదముగను.

తా. బంగారుతో సమానమయినటువంటి తాళకము ఒకపాలు
 వుంచి గంధకము ఒకపాలు పెట్టి పాదరసము ఒకపాలు, మూడుపాళ్లు

నాభీయుంచి, మణిశిల ఒకపాలు, పొంగించిన వెలిగారము ఒకపాలు
 వీనిలన్నింటియొత్తు నింగిలీకముంచి యివియన్నియు కల్వములో నుంచి
 నిమ్మపండ్లరసాన రాత్రింబవళ్ళురెండురోజులు నూరి చిత్రమాల రసా
 న ఒకదినముమర్దించి ఒకజాము డోలాయంత్రానవండి పూట పూటకు
 చిన్నముఠోషధము పుచ్చుకొనిన దగ్గును, హిక్కయును, తలనొప్పి
 యు, తాపమును, కడుపునొప్పలు మాన్పును. కఫ రోగములును, వి
 షమదోషజ్వరములును, మానును ఇదిసన్నిపాతబైరవి.

71. షడ్గుణము.

శీ. ఒకపాలు సూతము సైక పాలునీనము సైక పాలుగంధక మొప్పగాను

మూడుమూడును పాళ్లు ముద మొప్పగాఁజేసి కల్వానమర్దించిగట్టిగాను
 కుప్పెలోఁబోసియు కుప్పెకుండనుబెట్టి యిసుక చక్కఁగజాటి యెఁగఁగఁజేసి
 కుండపొయిమీదను కుడురుగానిల్పియు గడియగడియమంట్రకమముగాను
 వేయషడ్గుణమది వేగమునయియుండు శీతలమునదీయ శీఘ్రముగను
 ఔషధంబునుదీసియల్ల పురనముతో కుప్పెగాఁజేసియుఁ గూర్చితోడ
 కన్నెకోమలిపొడి కలియఁగఁబోసియు నాపు నేతనునది యడ్డిగెత్తు

గీ. అనుభవించినవ్యాధులు హతముతాను । చర్దిరోగముక్షయలు శ్లేష్మములుమొదలు
 ఉబ్బుపాండువులుదరము లుండవెఱుచు । విష్ణుబైరాగితోబల్కె విశదముగను.

తా. ఒకపాలు పాదరసము, ఒకపాలు నీనము. ఒకపాలు గంధకము,
 ఈమూడును మూడుపాళ్ళుచేసి కల్వములోనుంచి మర్దించినచూర్ణము
 గాఙుకుప్పెలోబోసి కుప్పెకుండలోబెట్టి యిసుక కుప్పెచుట్టుబోసి కుండ
 పొయిమీద బెట్టి పదిగడియలు మిక్కిలిగామంటబెట్టిన షడ్గుణమై యుం
 డును. చల్లారినతరువాత కుప్పెతీసి చిట్టగొట్టి ఔషముతీసి అల్లపు రసాన
 నూరి కుప్పెచేసి యీఔషధములో కన్నెకోమలిచూర్ణముకలిపి ఆపు
 నేతిని అనుపానముజేసి, అడ్డిగెత్తుఔషధముఅనుభవించినవ్యాధులుహ
 రించిపోవును. చర్దిరోగములు, క్షయరోగములు. శ్లేష్మ రోగములు,
 ఉబ్బు పాండువును, ఉదరములు మొదలయినరోగములుమానును.

72 సూతాదిలోహము.

సీ. దరదపారదలోహ తామ్రభ్రాసింధూర కర్పూర కాంతము గంధకమును
కరక కాయపొడిని గల్పియు పాలును అన్నిరసముల నదియుధి నము
అల్లపురసమును ననుపానమునుజేసి పూటకు చిన్నము పుచ్చుకొన్న
అన్ని వ్యాధులబట్టి హతమునుజేయును దేహమారోగ్యమై తేజరిల్లు
గీ. అమరులందరికమ్మతమె యబ్బినట్టు లిలను సూతాదిలోహము నిట్లుజేయు
మూలరోగంబులకునిది మూలమనుచు విష్ణుబైరాగితోబల్కె విశదముగను.

తా. ఇంగిలీకమును, పాదరసమును, లోహమును, తామ్రభ్రా
స్థమును, అభ్రాకభస్థమును, సింధూరమును, కర్పూరమును, కాంతము
ను, గంధకమును, కరక కాయల మార్గము ఒకపాలుగల్పి చిత్రములపు
రసానగల్పి అల్లపురసమున అనుపానముజేసి పూటకు చిన్నమెత్తుబొవ
ధముచొప్పున పుచ్చుకొనిన అన్నిరోగములు కొట్టివేయును. దేహము
ఆరోగ్యముగా కాంతిగల్గియుండును దేవతలకు అమృతమువంటిది. ఈ
భూమియందు సూతాదిలోహము అని విష్ణుమూర్తిబై రాగితోజెప్పెను

73 వైష్ణవీరసము.

సీ. వననాభిదెచ్చియు వెనపాలుగానుంచి యింగిలీకము పాలు నిడగవలయు
కటుక రోహిణిపాలు కటుకత్రికములును నన్నిరసము సూరియదిదినంబు
ఒకజాముయంత్రాన సునరంగవంశినవైష్ణవీరసమపు వయినముగను
అడ్డిగెత్తుమాత్ర లమరంగజేసియు రేఖవల్ మాత్రలురెండువేయ
గీ. విష్ణుకాంతక హయము వీటిలోను. ఆరు సుకరోజుమాత్రులు హద్దు చేసి
పుచ్చుకొన్న సురోగము బూస వెరేచు విష్ణుబైరాగితోబల్కె విశదముగను.

తా. వననాభియొకపాలును ఇంగిలీకము ఒకపాలును, కటుకరో
హిణి ఒకపాలును, శాంతి పిప్పలి మిరియాలును ఇవి యన్నియు చిత్ర
మూలరసానమర్దించి ఒకజాముడోలాయంత్రానవంశిన వైష్ణవీరసమపు
ను. అడ్డిగెత్తుమాత్ర ప్రమాణముచేసి రేపు ఒకటి మాపుఒకటి రోజున

కు రెండేసిచొప్పున విష్ణుకాంతకమాయముతో నేడురోజులుహద్దుచేసి
యిచ్చిన నానాలోగములు వెరచును.

74 మేహాంతక రసము.

సీ. ముత్యభస్మంబును ముందుగా నెకపాలు పగడభస్మమునకు పాళ్ళునుంచి
తామ్రభస్మంబును తగమూడుపాళ్ళును నాగభస్మంబున నాల్గుపాళ్ళు
అమరగాఁదగులోహ మైకథాగంబుల కాంతమారును పాళ్ళు క్రమముగాను
ఆర్పొకభాగము నభ్రాసింధూరము వంగమెన్నిదిపాళ్ళు పరుసగాను
కల్పములోనుంచి కచ్చారరసమున నుప్పిబూరగ చెరుకు స్త్రీరసము
అయిదుదిసంబులు ననువు గావర్దించి పూటకడ్డిగయెత్తువుచ్చుకొన్న
వాతంబు క్లేష్మంబు వైత్యంబు మరిపాండుక్షయరోగములును నాశంబునొందు
గీ. మూత్రకృచ్ఛాలు మేహమలో మూర్ఛమొదలు । నకలవ్యాధులు మానంగఁజాలి
యుండు మేటిమేహాంతకరసమ్ముమేలునిచ్చు విష్ణుబైరాగితో విశదముగబలికినాడు.

తా. ముత్యాలభస్మము ఒకపాలు పగడభస్మము రెండుపాళ్ళు
తామ్రభస్మము మూడుపాళ్ళు నీసభస్మమునాల్గుపాళ్ళు లోహముఅయి
దుపాళ్ళు కాంతము ఆరుపాళ్ళు అభ్రాసిందూరము ఏడుపాళ్ళు, తగర
భస్మము యెనిమిదిపాళ్ళు, ఇవి అన్నకల్పములోవుంచి కచ్చారరసము
ననూరి ఉప్పిరసమును, బూరుగరసమును, చెరుకురసమును, ఉస్త్రీ ఆకు
రసమును ఈ అయిదురసములమర్దించి పూటకు అడ్డిగెత్తు ఔషధము
పుచ్చుకొనిన వాతమును, వైత్యమును, క్లేష్మమును, వణకు రోగము
లును పాండురోగములును, క్షయరోగములునుపోవును మూత్రకృచ్ఛ
రోగములును, మేహర క్తరోగములును, మూర్ఛలును సమస్తరోగము
లును, మానునటువంటి అధికారములుగలదు, ఈమేహాంతకరసముచా
లమేలుచేయును అని విష్ణుమూర్తికై బైరాగితో విశదముగబలికినాడు.

75. కాలకూటరసము.

సీ. రుద్రులు నాభియరు సులును దరదము ఋతువులు సూతము రూఢిగాను
దాతలుదాళక దామ్రపువస్త్రులుతో పార్వతిపీఠము బ్రాణములను

షమ్యచిమణిశిల సుధియ త్రిఫలము కరకంఠనేత్రయుల్ కలుకములును
 సూర్యుడు చండుగ్రు శుద్ధినేపాళము వేడిబొకణమును వేదములను
 వంచమూలరసాన వంచదినమ్ములు మర్దించినంజాల మహిమగలదు
 కాలకూటరసము గలిగెనటంచును గరళకంఠమెచ్చె ఘనముగాను
 ఆర్ద్రకశౌంఠిక సాన్నితౌషధమును ననుదినమును దీనిననుభవించ

గీ. గళపురోగముగవలును గండమాల వాయువులుక్షయలు సంధులు వాంతిజాడ్య
 పక్షవాతము తాపముల్ పారిపోవు విష్ణుబైరాగితోబల్కె విశదముగను.

తా. పదకొండుపాళ్ళునాభిడంచి ఏడుపాళ్ళు ఇంగిలీకము పాద
 రసము ఆరుపాళ్ళుంచి తొమ్మిదిపాళ్ళు తాళకముంచి ఎనిమిదిపాళ్ళుతా
 మ్రిభస్థయుంచి అయిదుపాళ్ళు గంధకముంచి అరుపాళ్ళు మణిశిలయుం
 చి మూడుపాళ్ళు కరకతాడి యుసిరికలు మూడుపాళ్ళు శౌంతి పిప్పలి
 మిరియాలు రెండుపాళ్ళు నేపాలమునుడంచేది నాల్గుపాళ్ళు పొంగించి
 న వెలిగారము చిత్రమూలమును జిల్లేడువేరును ములగ వేరును వరగో
 గువేరును దుష్టపువేరును అల్లపురసమును ఈరసాలను అయిదు దినము
 లు మర్దించిన మహిమగల కాలకూటరసము ఘనమైనటువంటిదని ఈ
 శ్వేరుడుమెచ్చును అల్లపురసమును శౌంతిరసమును అనుపానముజేసి ఈ
 యౌషధమును నిత్యమును అనుపానముచేత పుచ్చుకొనిన గళరోగము
 ను దగారోగమును గండమాల రోగములును వాయువులు క్షయలు
 సన్నిపాతములు పక్షవాయువులును తాపములును వాంతి జాడ్యములు
 ను ఈరోగములన్నియు పోవునని విష్ణుమూర్తిక బైరాగితోబలికినాడు.

76. యోగిసీరసము,

సీ. హరునివీర్యమ్ము సమరశిలగంధము సాభిముసిరికయు వాగరమును
 తాడిపిప్పలిమిర్య తాళకటంకణాల్ సమరసగాజేసి సరిగనివియు
 వీటికినగముగా విరియు నేపాళము లలిభృంగి నిమ్మపండులరసాన
 నాల్గువిసమ్ములు ననుసుగానూరియు మాషమాత్రలుచేసి మంచిగాను

గీ. వహ్నిరసమున నిచ్చిన వాయువులును కటిలమెడలింది రోగముల్ కూలిపోవు
వ్రజల కీరసమెప్పుడు ప్రాణవదము | విష్ణుబయిరాగితోఁ బల్కె-విశదముగను.

తా. పాదరసమును, అమరశిలగంధకమును, నాభియును, ఉసి
రికపప్పును, కరకకాయలును సొంటియు తాడికాయలును పిప్పళ్ళును
మిరియులును వెలిగారమును ఇవి సమముగా జేసి వీటికి అరసగము
నేపాళములుంచి గుంటకలగరాకు రసమునను నిమ్మపండ్లరసమునను నా
లుగురోజులు ఈరసముననుఁగి కూత్రీలుచేసి వహ్నిరసముచేతను అను
పాసముచేసియిచ్చిన వాయురోగములును కటిలము విడగొట్టివేయును.
రోగములు కూలదీసివేయును. మానవులకు ఈయోగినీరసము ప్రాణప
దమువంటిది. అనివిష్ణుమూర్తి బయిరాగితో చెప్పినాడు.

77. యోహరసాయనము.

సీ. కత్తితువ్వతులమ్ము గంధకమ్ముతులమ్ము రజతమ్ముతులమ్ము రసముతులమ్ము
కల్పంబులోనుంచి కలగరరసమును సాంబ్రాణిరసమును సరసముగను
వ్రజవల్లిరసమ్ము వహ్నిగల్లేరును కలబందయల్లము కాకరాకు
వెసనీరసంబుల విడువకుండగచాల రెండురోజులుసూరి రేయించవలు
అదివిశ్వవలెజేసి యాచ్చప్రమిదంబెట్టి ప్రమిదగప్పియుమన్ను వ్రబలరాచి
గజముపొద్దుపురమ్ము ఘనముగావేసియు శీతలంబునఁదీసి శీఘ్రముగను
మునురసంబులసూరి ముదముమీరంగను ననుదినహృషభ మడ్డిగెత్తు

గీ. అనుభవించిన జనులకు నమృతమవును | మూలవ్యాధులుమాన్యురు ముదమునిచ్చు
నిద్దిలోహరసాయనం బింపుమీర | విష్ణుబయిరాగితోఁబల్కె విశదముగను

తా. కఠారిమాణికము పాలు, గంధకముపాలు, వెండిమాణిక
ముపాలు, పాదరసముపాలు, ఇవికల్పములోనుంచి గుంటకలగరాకు ర
సమునను సాంబ్రాణిరసము రసమునను నల్లేరుగసమునను చిత్రమూలపురస
మునను గలజేరుకకు రసమునను కలబందరసమునను కాకరాకు రసము
నను ఇన్నిరసములు రెండురోజులు రాత్రించినములు మర్దించినూరి బొ

షధము బిళ్ళగాజేసి ప్రమిదలోబెట్టి మీదను ప్రమిదగప్పి మన్ను దా
నిచుట్టుగప్పి గజముపొడవున పుతమువేసి చల్లారినతర్వాత దీసినుందు
గానూరిన రసములను మరలనూరిసిత్యమునుఅడ్డికెత్తు బొషధము చొ
ప్పున పుచ్చుకొన్నవారికిఅమృతముతో సమానమవును. మూలవ్యాధు
లనుమాన్చి సంతోషమునిచ్చును లోకమందున లోహరసాయనమిది
యని విష్ణుమూర్తిబయిరాగితో బల్కినాడు.

78 ప్రతాపలంకేశ్వరము.

నీ. పారవార్థకములు పార్యతివీర్యము మూడుమూడగు పాశ్చుముదమమీర
దూడరేణముగాల్చి తోడనేభస్మము పారనేత్రములతోడనమరనుచి
తగభస్మమును చేసి దగవేదములనరి త్రివిధసంధులుచేసి తీక్షణలోహ
శూద్రనాభియుదెచ్చి శుద్ధిగాఁచేసియు వశువులుగాఁజేసి వరుసగాను
నెమ్మికల్వమ్మున నిగుఁండిరసమున మదిఁంచియొకనాడు మాపురేవు
గురివెండ్రునల గురిగానుమాత్రలు నల్పినేవించిన జడలకెల్ల
నన్ని పాతఁబులు నమసేపోయెడునన్ని సప్తజ్వరంబుల నంహరించు

గీ. శీతలంబును విడిపోవు శీఘ్రముగను కఠినరోగములను గొట్టి కడకుదోలు
కేవలంబీప్రతాపలంకేశ్వరమును విష్ణుబయిరాగితోబలెక్కి విశదముగను.

తా. పాదరసమును, అభ్రకమును, గంధకమును, ఈమూడు
మూడుపాశ్చువును, పాలుకుడుచుచున్న దూడరేణము కాల్చినభస్మము
మూడుపాశ్చు, శంఖభస్మము నాలుగుపాశ్చు, మూడుపాశ్చు లోహము
శుద్ధిజేసిననాభి యేనిమిదిపాశ్చు, ఈవస్తువులు కల్వములోనుంచి వావి
లాకురసమున నొకదినము మర్దనచేసి గురివిందగింజవలె మాత్రలుచేసి
పుచ్చుకొనిన మనుష్యులకు సన్నీపాతములును అన్నియుపోవును. ఏడు
జ్వరములను గొట్టివేయును. శీతలము వదలిపోవును. కఠిన రోగములను
గొట్టివేయును. కేవలము ప్రాణమును ప్రతాపమును కలిగినటువంటిద
ని ఈప్రతాపలంకేశ్వరము, ఇంత మహిమగలదని విష్ణుమూర్తి బయి
రాగితో విశదముగాఁ బల్కినాడు.

79 కాంతవల్లభరసము.

సీ. సాంజైన కాంతము పడక భాగములో వడిమలోహము పాశ్చాతదియు నాల్గు
మంచిమండూరము మర ద్వాదశాంశము లభ్యక్తము పాశ్చాతాదు నాల్గు
నెన్నికతామ్రము నెనిమిదిపాశ్చాత నెట్టినిమణిశిల యెన్నిదియును
పచ్చిటంకణమును పాశ్చాతమునగు వెండిభస్మము పాశ్చాత వెలయురెండు
బంగారుభస్మము పాలదియొక్కటి ఈశ్వరచీర్యము నిన్నియెత్తు
గంధకమంతియె కల్పంగవలయును హంసపాదరసాన సరయునూరి
గాజుకుప్పెనుబెట్టి ఘనముగ కుప్పెలో గురిగ నిసుకపోసి కుప్పె బెట్టి

గీ. సప్తదినములు వండిన సరసముగను | కాంతవల్లభరసమును కాంతిగన్
నకలవ్యాధులనెల్లను నంపారించు | విష్ణుబయిరాగితో బల్కె విశదముగను.

తా. కాంతము పదునారుభాగములు, లోహముపదునాల్గు భాగములు, నూండురముపండ్రెండు భాగములు, అభ్రకముపదిపాశ్చాత. తామ్రభస్మమెనిమిదిపాశ్చాత. రక్తమణిశిల ఆరుభాగములు, పచ్చివేలిగారము నాలుగుభాగములు, వెండిభస్మమురెండుభాగములు, బంగారుభస్మ మొకపాలు, ఈ వస్తువులయెత్తు పాదరసము, గంధకము పాదరసముతో సమానముగనుంచియిదిహంసపాదయాకురసమునమర్చించి యాబోషధము గాజుకుప్పెలోనుంచి కుండలో నిసుకపోసి గాజుకుప్పెతో ఇసుకను ధ్వనుంచి యేడురోజులువండిన ఈ కాంతవల్లభరసము సమస్తరోగములను కొట్టివేయును. అని విష్ణుమూర్తిక బయిరాగితో విశదముగాఁ బలికినాడు.

80. మృతోద్ధాపనరసము.

సీ. తామ్రటంకణలోహతాశకభస్మములో మణిశిలగభ్రము మస్తకమును
అభ్యక్తపాశులు సమరశిలయునజ్జ కాఠముయపనద్యక్షారములును
పంచలవణములు పాషాణములుమూడు చెంగలవ్వికోష్ఠను శివునిచీర్య
కటుకతిరసముల కలయగమడిగించి కుప్పెలోకలనచి కూర్చితోడ

వాలుకంబునజాము వరుసగావండియు కలువంబునకుంచి కలియనూరి
మత్స్యమై న్నొత్తిను మాయూరమజహర్మ పితృమ. లోగల్పియు ప్రీతిగాను
దిశమన్నిటదగమడించి దానినిదీసి గురివిందలంబలె గురిగజేసి

గీ. అల్లమనుపానముననిది యనుభవిత : నన్నిరోగములనుపాపి యాయువిచ్చు
ఇదిమృతోద్ధావనరసమై యలనుజెలగు | విష్ణుబైరాగితోబలెక్ర. విశదముగను

తా. తామ్రభస్మము, వెలిగాము. లోహము, తాళకభస్మము
మణిశిలయు, గరళము, మస్తకియు, అభ్రకము, నాభియు, అమరశిల
గంధకము, సజ్జాకారము, యవక్షారము, సద్యాతొరము, సైంధవలవ
ణము, సౌవర్చలవణము, సముద్రలవణము, బిడాలవణము, కాచలవణ
ము, ఇవివిదును ఉల్లిపాషాణము, గౌరీపాషాణము, దొడ్డిపాషాణము,
చెంగల్వకోష్ఠు పాదరసము, శొంఠి పిప్పలి మిరియాలు రసమును, తీసి
నూరికుప్పజేసి యిసుక కుండలోఁబోసి, ఈగాజుకుప్పె కుండలోవుంచి
జామువండి కల్వలలోనుంచి చేపచేదు, దున్నపోతుచేదు, నెమలి చే
దు, మేకచేదు, తాజేలుచేదు, ఈచేదులు గల్పి చిత్రమూల రసమున
ఒకదినముమర్దించి, గురివెందపూసలంత మాత్రలుచేసి అల్లపు రసము
అనుపానముజేసి పుచ్చుకొనిన అన్నిరోగములను కొట్టివేసి ఆయువుని
చ్చును ఈఔషధమును మృతినొందుటకు సిద్ధముగానున్నవారిని బ్రతి
కించును అనిచెప్పినాడు.

81 పూర్ణచంద్రోదయము.

గీ. పాదరసంబునుఫలములునెనిమిది బంగారుభస్మము ఫలము సుకటి
పార్వతివీర్యము ఫలములు పడనారు నివిముడుకల్పననిడుచుమరియు
కలబరదరసమున గట్టిగామడించి గాజుకుప్పెన బెట్టిఘనముగాను
వలయుభాండంబున వాలుకంబునుబోసి కుప్పెవాలుకమధ్య కూర్చి పిదప
భాండము పొయిమీద బాగుగానుంచియు మందవేదాగ్ని చేమఁటనిడుచు
మూడుదినమ్ములు ముదమొప్పవండిన మంకెన పువ్వు నమమయియుండు
శీతలంబునదీసి శీఘ్రముగ నుకుప్పె విడజేసిమండును వెలయుజేర్చి

గీ. ఆద్రికరసంబుతోగల్పి యాషధమును । వ్రజలుదిన్నను వీర్యమువ్రబలమాను
పూర్ణ చంద్రోదయమొప్పుడుపూజ్యునుచును । విష్ణుబైరాగితోబల్కె-విశదముగను

తా. పాదరస మెనిమిదిపాళ్లు, బంగారు భస్మముపాలు, గంధకముకుదునారుపాళ్లు, ఈమూడును కల్పముననుంచి కలబంద రసమున నూరి గాజుకుప్పెలోనుంచి గట్టికుండలో నినుకబోసి యీగాజు కుప్పెయినుకమధ్యనుంచి యీకుండ పొయిమీదనుంచి మందముగాను వడిగానుమంటవేసి యీలాగున మూడురోజులు రాత్రింబగళ్ళువండినమంకెనపువ్వుతో సమానమైన కాంతిగానుండును. చల్లారినతరువాత తీసి కుప్పెచిట్లగొట్టి ఔషధమునొకపత్తెరములోనికికూడతీసి కుప్పెచేసి అది అల్లపురసము అనుపానముచేసి ఆయాషధము తిన్నవారికి వీర్యవృద్ధియవును ఈ పూర్ణచంద్రోదయము మహాపూజ్యమయినటువంటి దని విష్ణుమూర్తి బైరాగితోవిశదముగా బల్కినాడు.

82 హేమరజత రసాయనము.

సీ. కాంచనగుబుఱలమ్ము ఖడ్గముఱలమును రజతముఱలమును రసముఱలము
పార్వతివీర్యముఱలములు నాల్గురు నివికల్పముననుంచి యింపుగాను
వ్రజవల్లిరసాన వహ్నిరసమ్మున నైకరోజుమదిఁచియుచితముగను
మానలోబెట్టియు మాతమిదనుగప్పి గజపురమునువేయ గట్టిగాను
గీ. హేమరజత రసాయన మెచ్చుగాను । అడ్డిగెత్తుపుషధముదిన మనుభవించ
జడిసిపోవునురోగములో జవముగాను ; విష్ణుబైరాగితోబల్కె-విశదముగను.

తా. బంగారముపాలు కటారిచూర్ణము పాలు వెండిచూర్ణము పాలు పాదరసము పాలు గంధకము నాలుగుపాళ్ళు ఇవి కల్పములోనుంచి నల్లేరు రసమును చిత్రమూలపు రసమును ఈరసములను ఒకదినము మదిఁచి మానలో నీయాషధము పెట్టి పయినిమూత వేసి గజపురమువేసిన హేమరజత రసాయనము అనుపేరుగలది అడ్డిగెత్తుఔషధము పూటకు పుచ్చుకొనిన రోగములుజడిసిపోవును అనివిష్ణుమూర్తి బైరాగితో విశదముగాబల్కినాడు.

83 వైత్యంతకరసము.

సీ. ఖర్జూరఫలమున కాంతియావననాభి ఘనమైనగరళము గంధకమును
 సూత్రబుహింగులి శుద్ధినేపాళము సౌంఢిపిప్పలియును సౌంపుగాను
 అక్కలకజ్జయు నాశ్లేనుమిరియాలు వెలిగారముకపాలు వేయవలయు
 ఒనరవావిలిచేత మొకసాడుమర్దించి కల్గరతోరోజుకలియసూరి
 జంబీరరసమున జాముమర్దించియుమాషబుసరిగాను మాత్రజేసి
 మాపురేపును రెండుమాత్రలుబొప్పన మూడురోజులలోన ముఖ్యముగను
 ఆరుసంధులు మానునరపులేకవిషంపు జ్వరములు వ్యాధులు కరిగిపోవు

గీ. నయ్యపులుపైత్యవణకులు వదలిపోవు! గుల్మరోగంబులన్నియు గూలిపోవు
 నిదియైవైత్యంతకరసమైలనుమించె! విష్ణుబైరాగితోబల్కె విశదముగను.

తా. ఖర్జూరపండ్లతో సమానమయినటువంటి వననాభియు గర
 లమును గంధకమును పాదరసమును ఇంగిలీకమును శుద్ధిచేసిన నేపాళ
 మును శోంతియు పిప్పళ్ళును అక్కలకజ్జయును నల్లమందును మిరియా
 లును వెలిగారమును వావిలాకురసమున ఒకరోజున ఒకదినము గుంట
 కలగరరసముతోను మర్దించి నిమ్మపండ్లరసమున జాముమర్దించి మినప
 గింజవలె మాత్రలుజేసి పొద్దున ఒకటియు సాయంకాలమునందు ఒక
 టియు నీపకారమిచ్చిన ఆరుసన్ని పాతములును విషజ్వరములును వ్యా
 ధులన్నియుమానును. వాయువులును పైత్యరోగములునుపోవును గు
 ల్మరోగములునుపోవును. ఇదివైత్యంతకరసమనివిషుమూర్తిబైరాగితో
 విశదముగాబలికినాడు.

84 హీరణ్యగర్భరసము.

సీ. బంగారమును వెండి వగడాలునుజిశిల తాళకచక్ర్రంగతాళకములు
 అజడగ్గమునుబోసి యరజాముసూరియు ఇజ్జముననువైచి వరుసగాను
 పొడవైనపుత్రమొండు పొండుగా వేసియు తీసిపాలును నదితిరుగసూరి
 చక్ర్రంగతగంగల్పి నరిగనేవించిన కళపి త్రవ్వంద్వరోగములుమాను

గీ. శుక్లమేహమువాతము శూలలన్ని | శిరఃపురోగములునుబోవు శీఘ్రముగను
కలిసిదగుచుండునుహిరణ్యగర్భరసము | విష్ణుబైరాగితోవలె విశదముగను.

తా. బుగారము, వెండియు, పగడములు, మణిశిలయు, తామ్రము, కిటకరోహిణియు, తాళకము, మేకపాలుపోసినాలుగుగడియలుమర్దించి వజ్రపుమూస అనగా పుట్టమన్న మూసకట్టి ఆర్చి మూసలోనుంచి గొప్పపురమువేసి తీసితర్వాతను పాలతోనూరి పంచదారకలుపుకొని పుచ్చుకొన్నవారికి శ్లేష్మరోగములును, పైత్యరోగములును, ద్వంద్వరోగములును మానును, శుక్లమేహములును, వాతములును, శూలలును, శిరోరోగములును, పోవును. కలియుగమునకు ఈహిరణ్యగర్భరసము భుక్తినిముక్తినికలిగించునని విష్ణుమూర్తికై బైరాగితోబలికినాడు.

85 శ్రీలక్ష్మీనారాయణరసము.

గీ. శ్రీఖండమునతామ్ర శిఖిరగట్టుకణ తాళకములనైకు తవ్వకుండ
సూటిపూర్ణములను శుద్ధులుచక్కగా సల్పిజాగ్రతగాను జనులుమీకు
కల్వములోనుంచి గలిజేరురసమున రెండురోజులునూరి రేయుబగలు
జాముయంత్రమునన్న సరివండిచూతలు జేసిపూటకును రెండేసితన్న

గీ. శీతజ్వరములకెల్లను శీఘ్రముగను | గట్టిగాబట్టుకొనువాని గర్వమణచి
లక్ష్మీనారాయణరసము లక్షణము | విష్ణుబైరాగితో బలె విశదముగను.

తా. గంధకము, తామ్రభస్మము, మైలతుత్థము, వెలిగారమును, ఈలయిదు సమభాగములుచేసి ఇవిజ్జగత్రగా శుద్ధులుచేసి కల్వములోనుంచి గలిజేరురసము రెండురోజులు రాత్రింబవళ్ళునూరి, ఒకజాముడోలాచుంతమున వండి మాత్రలుచేసి పూటకు రెండేసిచొప్పుననిచ్చినయెడల చలిజ్వరముల మదమును అణచివేయును. లఘుతరమయినటువంటిది. ఈలక్ష్మీనారాయణరసమును ఇంత మహిమగలదని విష్ణుమూర్తికై బైరాగితో విశదముగాబలికినాడు.

౯6 బ్రహ్మస్త్రరసము.

సీ. పాపాణములుమాడు పాలశుత్రమునాభి అమరశిలయు గంధకాశ్రుకములు
మణిశిలదరదము మంచిసేపాళము సజ్జకారనైంధ్య సజ్యత్వార
లఘుతరంబగుబిడా లవణముమిరియాలు యవత్వారటంకణా లందముగను
మాయూరశుత్రము మంచిఁగువయును ఈశ్వరవీర్యము నిన్ని టెత్తు
అరవదిరోజులు ఆర్ద్రకవహ్ని సురసములమదిఁచి రాత్రిపగలు
నైకనాడుయంత్రాస నైగివండితీసియు మాయూరఘాగ సుమత్యహర్మ
సర్వజంబుకముల నమపిత్రములోగొని సూరిబరిణబెట్టి తోరముగను

గీ. కత్తినాట్లేసి బ్రహ్మక పాలమండు | బెట్టిరాచినరోగములో బెదరిపోవు
అధికబ్రహ్మస్త్రరసమిది యవనియండు | విష్ణుబైరాగితోబలెక్కి విశదముగను.

తా. ఉల్లిపాపాణమును గౌరీ పాపాణమును నెల్లిపాపాణమును
పాలశుత్రము నాభియు అమరసిలగంధకమును ఆభ్రకమును మణిశిల
యును ఇంగిళికమును సేపాళమును సజ్జకారమును నైంధ్యవలవణమును
సద్యాత్మారమును బిడాలవణమును మిరియాలును యవత్వారమును వెలి
గారమును మైలుశుత్రమును ఇంగువయు ఇన్నివస్తువులయెత్తు పాదర
సమును అయిదురోజులు అల్లపురసమును చిత్రమూలరసమును అయిదు
దినములు రాత్రిపగలు మదిఁచి ఒకదినముఁజాలాయంత్రమునవండి తీసి
నెమలిచేదును మేకచేదును తాబేటిచేదును పాముచేదును నక్కచేదు
ను ఈచేదులతో మర్దించి రాగిబరిణెలోనుంచి బ్రహ్మరంధ్రమందుపై ని
కొంచెము కత్తిపోట్లువేసి ఆయాషధము బెట్టిరాచిన రోగములుబెదరి
పోవును. అధికమైనటువంటి బ్రహ్మస్త్రరసమును పేరుగలదని విష్ణుమూ
ర్తికి బయిరాగితో విశదముగొ బలికినాడు.

87 రాజౌషధము.

సీ. పాపాణములునుల్లి పాపాణమునుగౌరీ పాపాణమునురెండు పాశ్వురెండు
నాల్గరసంబులు నాలుగుపాశ్వును హరిదళమ్మును గూడ నమరగాను
తాళక మొకపాలు తామ్రముపాలును మణిశిలపాలును మంచిదిగను

నెల్లిపాపాణము నెరిమొక్కపాటును గంధకమునుపాలు గలుపవలయు
కల్వాననవియన్ని గట్టిగామర్దించి ఆవయమాసలో నదియుబోసి
అపీనుబిలయు నాపైనిమూసియు మూకిటిలోబెట్టి మూతగప్పి
గడియదీపాగ్నిని ఘనముగావండిన నరయరాజౌషధంబమరియుండు

గీ. నేలకులుజీలకఱ్ఱయు నివియుదీని నేతగల్పుకత్తిన్నను నేర్పుగాను
సుఖమునుంగల్గుజాడ్యమునుకున్ననుచు విష్ణుబైరాగితోబలెగ్ర-విశదముగను

తా. ఉల్లిపాపాణమును, గౌరీపాపాణమును, రెండును రెండు
పాళ్ళు పాదరసమును, కర్పూరమును ఇంగిలీకమును, సింఘారమును,
నాలుగురసములు నాలుగుపాళ్ళు తాళక మొకపాలును, తామ్రభస్మము
పాలును, మణిశీలపాలును, నెల్లిపాపాణము, పాలును గంధకముపాలు
ను, ఈవస్తువులుకల్వమునఁ బెట్టిమర్దించినల్లమందుమూసచేసి అమూస
లోబోసి, నల్లమందు కొంచెముబిళ్ళచేసి మూసమీదనువేసి అమూస
మూకుటిలోఁ బెట్టిపైనిమూకుడుమూసి నీలమన్నునిచ్చి గడియదీపాగ్ని
చేతవండిన, అధికమయినటువంటి రాజౌషధమును పేరుగలిగిన రాజను
ఖము కలదియాను. ఈరాజౌషధమునకు ఏలకులూను జీలకఱ్ఱయును,
నేతితోఁగలిపిపుచ్చుకొనిన సుఖజాడ్యములు సవాయి మొదలగు రోగ
ములు జ్వరములు మానునని విష్ణుమూర్తిఁ బయిరాగితో విశదముగా
బలికినాడు.

88 బాలసూర్యోదయము.

సీ. ఆభక్తిసింఘారమైచుభాగంబులు పార్వతివీర్యము పాళ్ళుమూఁడు
దరదమారునుపాళ్ళు తామ్రముపాలును నుదమొప్పలోహము మూడుపాళ్ళు
గవ్వలభస్మము గలిపియు మొకపాలు నాభియుపాలును నయముగాను
పదిజాములును నిమ్మపండ్లరసమ్మన మర్దింపఘనగ్రు మహిమగలిగి

గీ. బాలసూర్యోదయంబగు బాగుమీర! నల్లమనుపానముగదినను నౌషధమును
అధికరోగాడులంబట్టి హతముజేయు! విష్ణుబయిరాగితోబలెగ్ర-విశదముగను.

తా. అభ్రకసింధూరము అయిదుపాళ్లు గంధకము మూడుపాళ్లు ఇంగిలీకము ఆరుపాళ్లు లోహముమూడుపాళ్లు గవ్వభస్మముపాలు నాభిపాలు సిమ్మపండ్లరసముచేతనుపదిజాములుమర్దనజేసిన సూర్యునితో సమానమయినటువంటి పరాక్రమమునుగలదై బాలసూర్యుడుదయించినటుగానే యుండును. ఈబౌషధము అల్లపురసము అనుపానము జేసియిచ్చిన అధికమయినటువంటి రోగములను కొట్టివేయును. అనివిష్ణుమూర్తికై బైరాగితో చెప్పినాడు.

ఇది బైరాగిచేసిన ధన్వంతరివిజయమునఁ జతుర్థాశ్వాసము.

సంపూర్ణము.

(శ్రీశ్రీశ్రీ)

బ్ర॥ కాశీనాథుని వీరమల్లయారాధ్య విరచిత

గ్రంథములు.

చా.	1. సంగీత సత్యహరిశ్చంద్ర (నాటకము) ...	రు	0—12—0
నా.	2. ,, ఉషావరిణయము	0—12—0
చా.	3. గణాపాఖ్యానము	0—8—0
ను,	4. కన్యకావరమేశ్వరీ	0—8—0
లూ.	5. తారాచంద్రియము	0—12—0
ము	6. సారంగధర వి. శు॥ విరచితము	0—12—0
చేత	7. కుశలవనాటకము	0—12—0
ఖి	8. మార్కండేయము	0—12—0
నేతి	9. మేనకాకౌశికము శృంగారము (సంవాదము)	0—4—0
ము	10. తెనాలి రామలింగనికథలు (పద్యకావ్యము)	0—4—0
బలి	11. వ్యవహరబోధిని (ప్రథమభాగము)	0—4—0
	12. ,,	0—4—0
	13. వేశ్యావిటీయము	0—0—6
	14. శ్రీవిద్య	0—0—6

ఇతరగ్రంథములు.

సీ.	15. రాజీనయక్త (నాటకము) ...	రు	0—12—0
	16. నేత్రదర్శనము (తైద్యగ్రంథము)	0—8—0
	17. ధన్వంతరివిజయము	0—8—0

వలయువారు దిగువ విలాసమునకు వాగ్ని లెప్పించుకొనుడు.

కర్తా వెంకటరత్నము.

బుక్కుస్టోరు, ఏలూరు.

